
RAPPORT

Handelsanalyse for Evenes kommune

OPPDRAUGSGIVER
Evenes kommune

EMNE
Handelsanalyse

DATO / REVISJON: 31. august 2018 / v1.1

Multiconsult

Denne rapporten er utarbeidet av Multiconsult i egen regi eller på oppdrag fra kunde. Kundens rettigheter til rapporten er regulert i oppdragsavtalen. Hvis kunden i samsvar med oppdragsavtalen gir tredjepart tilgang til rapporten, har ikke tredjepart andre eller større rettigheter enn det han kan utlede fra kunden. Multiconsult har intet ansvar dersom rapporten eller deler av denne brukes til andre formål, på annen måte eller av andre enn det Multiconsult skriftlig har avtalt eller samtykket til. Deler av rapportens innhold er i tillegg beskyttet av opphavsrett. Kopiering, distribusjon, endring, bearbeidelse eller annen bruk av rapporten kan ikke skje uten avtale med Multiconsult eller eventuell annen opphavsrettshaver.

RAPPORT

OPPDRAAG	Handelsanalyse for Evenes kommune	ANSVARLIG ENHET	Multiconsult ASA
EMNE	Handelsanalyse	TILGJENGELIGHET	Åpen
OPPDRAAGSGIVER	Evenes kommune	OPPDRAAGSLEDER	Bente Bukholm
KONTAKTPERSON	Rolf Lossius	UTARBEIDET AV	Anne Grete Ulvestad Raanaa, Bente Bukholm, Manjinder Singh og Marianne Håland

SAMMENDRAG

Stortingets beslutning om å plassere Forsvarets framskutte kampflybase på Evenes vil medføre en betydelig økning i antall innbyggere i kommunen og tilhørende økning i forbruk etter dagligvarer, utvalgsvarer og servering. Evenes ligger forholdvis nærme Harstad og Narvik noe som sannsynligvis vil føre til at en andel vil bosette seg her og pendle til Evenes. På kort sikt antas det at 45-50 % vil pendle. Samtidig har luftforsvaret et uttalt mål om en pendlingsgrad på 20 % innen 2050. Dette vil påvirke den antatte økningen i etterspørselen etter varer og tjenester i Evenes kommune. Evenes kommune har i dag en befolkning på i underkant av 1 400 innbyggere. Evenes har en eldre befolkning enn landsgjennomsnittet, hvor særlig aldersgruppen 19-44 år er underrepresentert. En økning på rundt 1000 innbyggere hvorav 300 er unge soldater vil derfor ha stor betydning for kommunen.

I dag er dekningsgraden for dagligvarer på 75 i Evenes, noe som betyr at en betydelig andel av innbyggerne handler dagligvarer i andre kommuner enn Evenes. Det antatte økte forbruket knyttet til dagligvarer på kort sikt sammen med dagens omsetning danner markedsgrunnlag for å etablere en mer velassortert dagligvareforretning. Dette kan igjen være med på å øke dekningsgraden i kommunen og videre gi enda høyere omsetning, og derav skape flere arbeidsplasser i kommunen.

Når det gjelder servering og barvirksomhet er det i dag et svært begrenset tilbud av dette i Evenes. Dagens tilbud av varmmat og alkohol finner sted på den ene bensinstasjon. Forsvarets etablering innebærer en tilflyttermasse på blant annet 300 unge soldater. En etablering av bar/spisested i Evenes like ved militærleiren vil kunne trekke til seg mange soldater og sivile. Et sosialt møtepunkt kan være en viktig bidragsyter for fellesskapsfølelse og knytte relasjoner, noe som igjen kan øke trivselen og dermed redusere andel pendlere.

Ringvirkningsanalysen ser på hvordan befolkningsøkningen endrer konsum av handelsvarer og videre hvordan dette vil få effekter for sysselsettingen i kommunen. Utregningene er basert på både husholdningstyper og konsum fordelt på husholdningstyper i Evenes samt hvor stor del av den forventede befolkningsveksten som forventes å pendle. Resultatet av beregningen er at det på kort sikt vil kunne forventes en omsetningsøkning av dagligvarer i Evenes på 19 millioner, mens tallet på lang sikt vil være 39 millioner. Tilsvarende tall for utvalgsvarer er på henholdsvis 21,5 og 39 millioner. Det presiseres at dette er beregninger som har flere usikkerhetsfaktorer.

Det har blitt foretatt en kartlegging av tettsteder som kan være sammenlignbare med Evenes etter utbygging av flybasen. Disse funnene stilt sammen med resultatene fra ringvirkningsanalysen tilsier at det på kort sikt er kundegrunnlag for en dagligvarebutikk med bredere utvalg som Coop Prix, Kiwi, Rema 1000 eller en større Bunnpris hvis dette kommer som et ledd i en utbygging/relokalisering av en av de eksisterende butikkene. Når det gjelder utvalgsvarer er det trolig markedsgrunnlag for et apotek og en blomsterbutikk gitt at disse samlokaliseres med den større dagligvarebutikken. På lengre sikt er det kundegrunnlag for en større dagligvarebutikk selv om denne etableres uavhengig av de to eksisterende butikkene. Og trolig vil det også være marked for en sports-/klesbutikk. Både på kort og lang sikt er det foreslått å finne plass for et serveringssted for lokalbefolkningen som er samlokalisert med handelstilbudet. Dette sammen med et utvidet servicetilbud vil kunne fungere som en positiv spiral som igjen reduserer antall pendlere til flybasen.

INNHOLDSFORTEGNELSE

1	Innledning	6
2	Metode.....	6
2.1	Inndeling i varegrupper og bransjeglikning	6
3	Definering av handelsomland	8
4	Demografi.....	9
4.1	Befolkningsframskriving.....	10
5	Pendlingsmønster	12
6	Dagens varehandelsbalanse.....	15
6.1	Omsetning	15
6.2	Dekningsgrad	17
6.3	Vurdering av årsakssammenhenger	19
7	Ringvirkningsanalyse	20
7.1	Husholdningstyper i dag	21
7.2	Pendling	22
7.3	Forventede husholdningstyper i Evenes	23
7.4	Forbruksmønstre	23
7.5	Sysselsettingseffekter	25
8	Gapanalyse	26
8.1	Sammenlignbare kommuner/tettsteder	26
8.2	Gap-analyse for Evenes kommune	30
9	Handel som bærekraftig sentrumsutvikler	32
9.1	Reguleringsformål for tiltaksområde	32
9.2	Reiseavstand langs vei til overordnet og sidestilte sentrumsområder	33
9.3	Trafikk og transport	33
9.4	Miljøutfordringer	34
9.5	Netthandel.....	35
10	Konklusjon.....	37
11	Referanser	38
12	Vedlegg.....	39
12.1	Vedlegg 1	39
12.2	Vedlegg 2	40

Tabeller:

Tabell 4-1: Forventet befolkningsendring (Kilde: SSB).....	11
Tabell 7-1: Grad av innpendling versus lokal bosetning på kort og lang sikt i Evenes.....	22
Tabell 7-2: Forventede husholdningstyper i Evenes (kilde: beregninger av Multiconsult basert på SSB, 2017)	23
Tabell 7-3: Husholdningers forbruksandel per konsumgruppe (SSB, 2013)	23
Tabell 7-4: Forventet forbruksmønster, kort sikt (justert for inflasjon).	24
Tabell 7-5: Forventet forbruksmønster, lang sikt (justert for inflasjon).	24
Tabell 7-6: Nytt sysselsettingsbehov i antall personer som følge av økt konsum	25
Tabell 8-1: Antall dagligvarer og utvalgsvarer i Åndalsnes.	27
Tabell 8-2: Antall serveringssteder og barer i Åndalsnes.....	27
Tabell 8-3: Detaljvarehandel i Bardufoss (Kilde: geodataonline.no)	28
Tabell 8-4: Servering og barer i Bardufoss (Kilde: geodataonline.no)	28
Tabell 8-5: Dagligvare- og detaljvarehandel i Andenes (Kilde: geodataonline.no).....	29
Tabell 8-6: Serversteder og barer i Andenes (Kilde: geodataonline.no).....	29
Tabell 9-1: Oversikt over samlet omsetning for utvalgsvarer og netthandel i handelsområdet.	36

Figurer:

Figur 6-1: Omsetning per innbygger i de forskjellige kommunene i handelsområdet (kilde: geodataonline.no).	16
Figur 6-2: Omsetning per innbygger i de forskjellige kommunene i handelsområdet. (Kilde: geodataonline.no)	17
Figur 6-3: Dekningsgrad for de ulike kommunene i handelsområdet (Kilde: geodataonline.no).	18
Figur 6-4: Dekningsgrad for servering- og barvirksomhet i de forskjellige kommunene i handelsområdet.....	19
Figur 7-1: Direkte og indirekte ringvirkninger	20
Figur 7-2 Beregning av konsumgenererte virkninger	21
Figur 7-3: Husholdningssammensetning. Kilde: (SSB, 2017).....	21
Figur 9-1: Omsetning i netthandel for de aktuelle kommunene innenfor handelsområdet.	36

Kart:

Kart 3-1: Handelsomland	9
Kart 4-1: Befolkningstetthet i handelsområdet (Kilde: SSB)	10
Kart 4-2: Befolkningstall og befolkningsendring i 2032 (Kilde: SSB)	12
Kart 5-1: Kartet viser hvor de som jobber i Evenes bor. (Kilde: SSB)	13
Kart 5-2: Kartet viser hvor de som bor i Evenes jobber. (Kilde: SSB).	14
Kart 9-1: Oversikt over ÅDT i handelsområdet.	34

1 Innledning

Evenes kommune ligger mellom Narvik og Harstad og har en flyplass plassert i kommunen. Stortinget har besluttet å plassere Forsvarets fremskutte kampflybase på Evenes, og samtidig flytte basen for maritime overvåkingsfly til samme sted. Vedtaket medfører en betydelig økning av Forsvarets aktivitet på Evenes flystasjon. Estimater fra Forsvaret er at det vil bli en økt bemanning med ca. 500 ansatte og 300 vernepliktige. Forsvaret planlegger totalt for en dimensjon på ca. 1000 personer inkludert familie som følger med de ansatte.

Flystasjonen går med dette fra ingen operativ militær drift til å bli base for de nye overvåkingsflyene P-8 og som fremskutt NATO reservebase for kampfly (Quick Reaction Alert). I tillegg kommer tilhørende baseforsvar.

I tillegg har Avinor sin sivile storflyplass for Midtre-Hålogaland plassert på samme sted. Avinor forventer en vekst i den sivile passasjertrafikken på 33 % fram til 2030.

Denne betydelige satsingen innebærer store muligheter for Evenes kommune, men også utfordringer for den eksisterende samfunnsstrukturen. Det gjelder f.eks. botilbud, tilbud om arbeidsplasser for partner som følger med den forsvarsansatte, kommunikasjon, offentlige tjenester og privat servicetilbud. Forsvaret har i sine foreløpige dokumenter beskrevet at på lang sikt vil ca. 35% av de ansatte være pendlere fra andre kommuner. På kort sikt antas det at ca. 45%-50% vil være pendlere. Et mål for kommunen er at de ansatte velger å etablere seg i Evenes i stedet for å pendle.

En slik økning i antall bosatte i Evenes kommune, samt økning i passasjertrafikk på den sivile flyplassen vil følgelig generere høyere etterspørsel etter varer og tjenester. Målet med denne handelsanalysen blir derfor å belyse hvilke ringvirkninger dette medfører og hvordan dette vil kunne påvirke handels- og serveringstilbudet i kommunen.

2 Metode

Handelsanalysen bygger på mal for handelsanalyser utarbeidet av Hordaland fylkeskommune da det ikke ligger noe mal for handelsanalyse på Nordland fylkeskommune sine hjemmesider. Det har vært foretatt noen justeringer i forhold til malen for å tilpasse handelsanalysen til dette spesifikke tiltaket. Denne handelsanalysen skal ikke se på areal som er avsatt eller vurdere dagens handel, men heller vurdere hva som kan forventes av fremtidig handel som følge av at Forsvarets økt antall innbyggere i kommunen.

Handelsanalyser tar utgangspunkt i detaljvarehandel og servering. I kapittel 2.1.1 redegjøres det kort for inndeling av detaljvarehandel og servicenæring i varegrupper. I kapittel 2.1.2 redegjøres det for bransjeglikning, som gir viktig innsikt til handelsanalysen.

2.1 Inndeling i varegrupper og bransjeglikning

2.1.1 Varegrupper

Varer som omsettes har ulike egenskaper og knyttes til ulike handelsmønstre. Dagligvarer handles for eksempel ofte, mens kløkker handles sjeldnere. Handler man en genser kan man bære den med seg i en pose, mens handler man et kjøleskap er man avhengig av biltransport for å få det hjem.

Lokalisering av butikker avhenger ofte av hvilke varer butikken selger. Dagligvarebutikker er ofte lokalisert nært der folk bor og/eller jobber slik at man kan handle denne type varer ofte og uten store omveier. Byggevarebutikken legges gjerne der det er godt med plass til både butikk, lager og parkering. Plasskrevende varer er utelatt av analysen da målet med denne handelsanalysen er å kartlegge det økende behovet for dagligvarer og utvalgsvarer som følge av tiltaket. Den økende etterspørselen antas å først og fremst rettes mot disse type varene.

Restauranter og barer er ofte lokalisert i sentrumsområder der det er mest mennesker. Dette er virksomheter som hovedsakelig blir brukt på kveldstid og i helgene, dette gjelder spesielt barer. Barer og puber tiltrekker seg et bredt aldersspenn, mens restauranter gjerne tiltrekker seg voksne og familier. Gatekjøkken derimot kan hevdes å tiltrekke seg en stor del av den yngre garden.

Med bakgrunn i dette er det hensiktsmessig å gruppere varene etter ulike egenskaper.

Detaljvarehandel:

Detaljhandel er summen av NACE-kode 47 med unntak av 47.3 (drivstoff), plasskrevende varer (47.642, 47.524, 47.529, 47.642), 47.8 (torghandel) og 47.9 (postordre-/internetthandel). Detaljvarer kan jf. mal for handelsanalyser i Hordaland deles inn i varegruppene dagligvarer, utvalgsvarer og plasskrevende varer. Plasskrevende varer er anses ikke som relevant i denne handelsanalysen og er derfor ikke med i analysen. Detaljvarer er derfor kun delt inn i dagligvarer og utvalgsvarer.

Serveringsvirksomhet har NACE-kode 56 og inneholder restaurantvirksomhet, catering og drift av barer. I denne handelsanalysen er det mest relevant å se på restaurant og barvirksomhet så catering er ekskludert fra analysen.

Inndeling i varegrupper:

1. **Dagligvarer** – Inkluderer dagligvarebutikker og dagligvarer som omsettes i spesialbutikker
2. **Utvalgsvarer** – Inkluderer butikker som selger tekstiler, møbler og interiør, elektriske husholdningsapparater, bøker, apotekvarer, jernvare og fargehandel, samt spesialbutikker med blomster, kjæledyr, klokke og gullsmed.
3. **Service og tjenestetilbud** – Inkluderer restauranter, cafeer og drift av bar.

I malen er kategorien «plasskrevende varer» kalt «unntak». Vi velger i denne handelsanalysen ekskludere denne gruppe varer da det ikke er hovedfokus for analysen. Vi benytter «plasskrevende varer» da dette er mer beskrivende for hvilke varer denne varegruppen inneholder.

Se Vedlegg 1 for hvilke NACE-koder som inngår i de ulike kategoriene.

Varegruppene tar utgangspunkt i den internasjonale COICOP-standard som brukes av SSB, og som grupperer ulike typer konsumvarer og tjenester ned på et detaljert nivå. Omsetningen i butikkene kategoriseres også i de samme tre varegruppene. Dette gjør vi ved å koble bransjekodene (NACE) til butikkene med varegruppene. For eksempel defineres bransjekoden 47.111 «Butikkhandel med bredt vareutvalg med hovedvekt på nærings- og nytelsesmidler» som dagligvarer.

2.1.2 Bransjeglidning

Bransjeglidning gjør det utfordrende med kategorisering av handelstilbudene. Der det tidligere var et mer entydig skille mellom detaljhandel og plasskrevende handel, kan kunder i dag handle både detaljvarer og plasskrevende varer i en rekke møbel- og interiørbutikker, elektrobutikker og så videre.

I forbindelse med bransjeglidning er det grunn til å trekke frem noen formuleringer fra «Regional plan for attraktive senter i Hordaland» (2016): «Handelsverksemd der den dominerande delen av vareutvalet er bilar, båtar, landbruksmaskinar, trelast og større byggjevarer, samt utsal frå

hagesenter og større planteskular er ikkje naturleg i sentrum. Ein bør likevel lokalisere slik handel på ein måte som fremjar berekraftige transportmønster».

Bransjeglikning er ikke veldig relevant i denne handelsanalysen da målet med denne handelsanalysen er å kartlegge den økende etterspørselen som følge av nyetableringen og vurdere hvordan dette kan møtes av økende handelstilbud. Det er likevel verdt å nevne at det er en viss bransjeglikning i Evenes ved at bensinstasjoner står har serveringstilbud i tillegg til å selge drivstoff.

3 Definerings av handelsomland

I samråd med oppdragsgiver har det blitt besluttet at handelsområdet rundt Evenes kommune innbefatter kommunene:

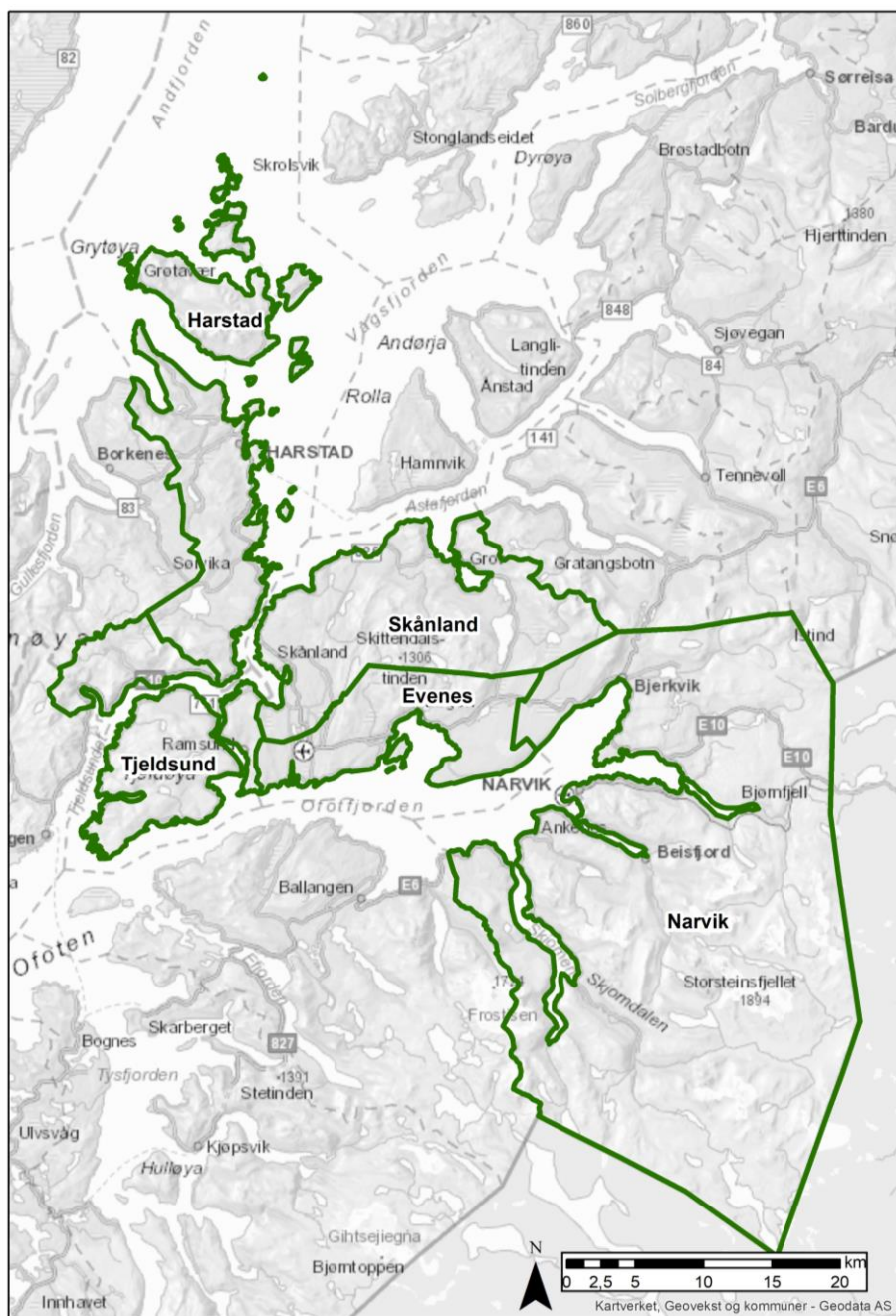
- Evenes
- Narvik
- Skånland
- Tjeldsund
- Harstad

Disse kommunene ligger i to fylker; Nordland og Troms. Dette er litt på tvers av hvordan vi normalt sett gjør handelsanalyser ettersom fylket defineres som en lukket enhet. Måten vi har løst dette på i denne analysen er å se på omsetning i Nordland og Troms under ett og slått de to fylkene sammen til én analyseenhet.

Vi her kjent med at Skånland og Tjeldsund skal slås sammen til én kommune fra 2020 og inngå i Troms fylke, men dette innvirker i liten grad på resultatene i denne analysen.

Årsaken til at dette handelsområdet er valgt er at Harstad og Narvik begge utgjør handelssteder for dagens befolkning i Evenes kommune. Tjeldsund og Skånland ligger så nær Evenes at det var naturlig å inkludere også disse kommunene. Ytterligere kommuner er ikke inkludert fordi avstandene til større handelssteder, som f.eks. Sortland, er for lang og mindre kommuner, som Gratangen og Lødingen, ikke har handelstilbud som tiltrekker seg nevneverdig med kunder fra Evenes kommune.

Kart 3-1: Handelsomland

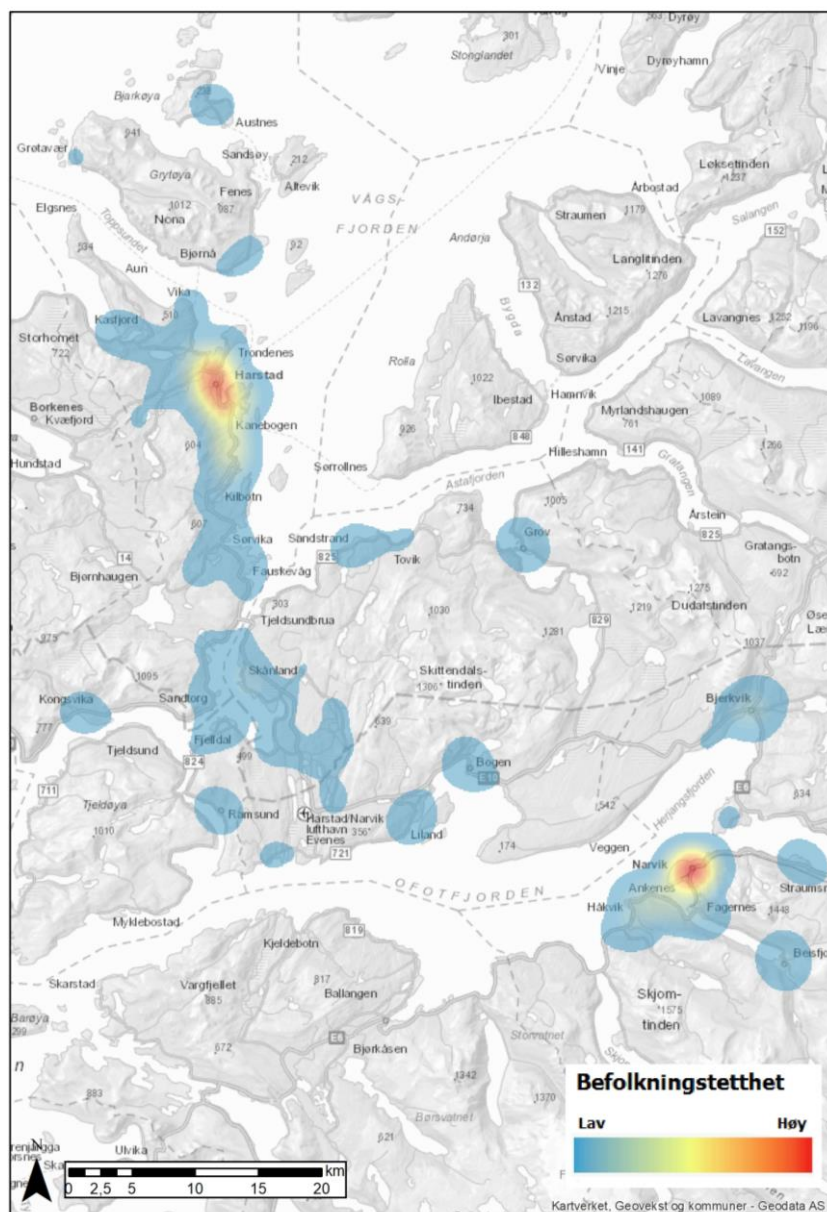
4 Demografi

Evenes kommune har i dag en befolkning på i underkant av 1 400 innbyggere. Av disse er 72 under skolealder, 189 i skolealder, 735 er mellom 19 og 64 år og 365 personer er 65 år eller eldre. Dette tilsier at Evenes har en eldre befolkning enn landsgjennomsnittet, hvor særlig aldersgruppen 19-44 år er underrepresentert.

Det er stor forskjell i befolkningstall i de omkringliggende kommunene. Tjeldsund er omtrentlig på størrelse med Evenes og Skånland har omtrentlig dobbelt så mange innbyggere. Narvik har omtrentlig 18 500 innbyggere, fordelt over flere tettsteder, mens Harstad nå har like under 25 000 innbyggere. Harstad har nylig blitt slått sammen med en annen nabokommune. Narvik og Harstad er altså av en slik størrelse at det er grunnlag for et variert handelstilbud som dekker de fleste type

butikker. De øvrige kommunene er små og har spredt bebyggelse slik at det i mindre grad er markedsgrunnlag for handelsvirksomheter utover dagligvarer.

Kart 4-1: Befolningstetthet i handelsområdet (Kilde: SSB)

Kartet viser tydelig hvor spredt bosetningen er i handelsområdet. Det er tydelige befolningskonsentrasjoner i Harstad og Narvik, men ellers er det svært spredt bosetning. For Evenes ser vi at det er to mindre konsentrasjoner av bosetninger i tilknytning til Liland, hvor skolen ligger, og Bogen, med den største dagligvarebutikken og kommunehuset.

4.1 Befolningsframskriving

I denne analysen er det vurdert at kort sikt er frem til 2025 og lang sikt er 2032. Når man ser på befolkningsendringer frem i tid er dette et relativt kort perspektiv.

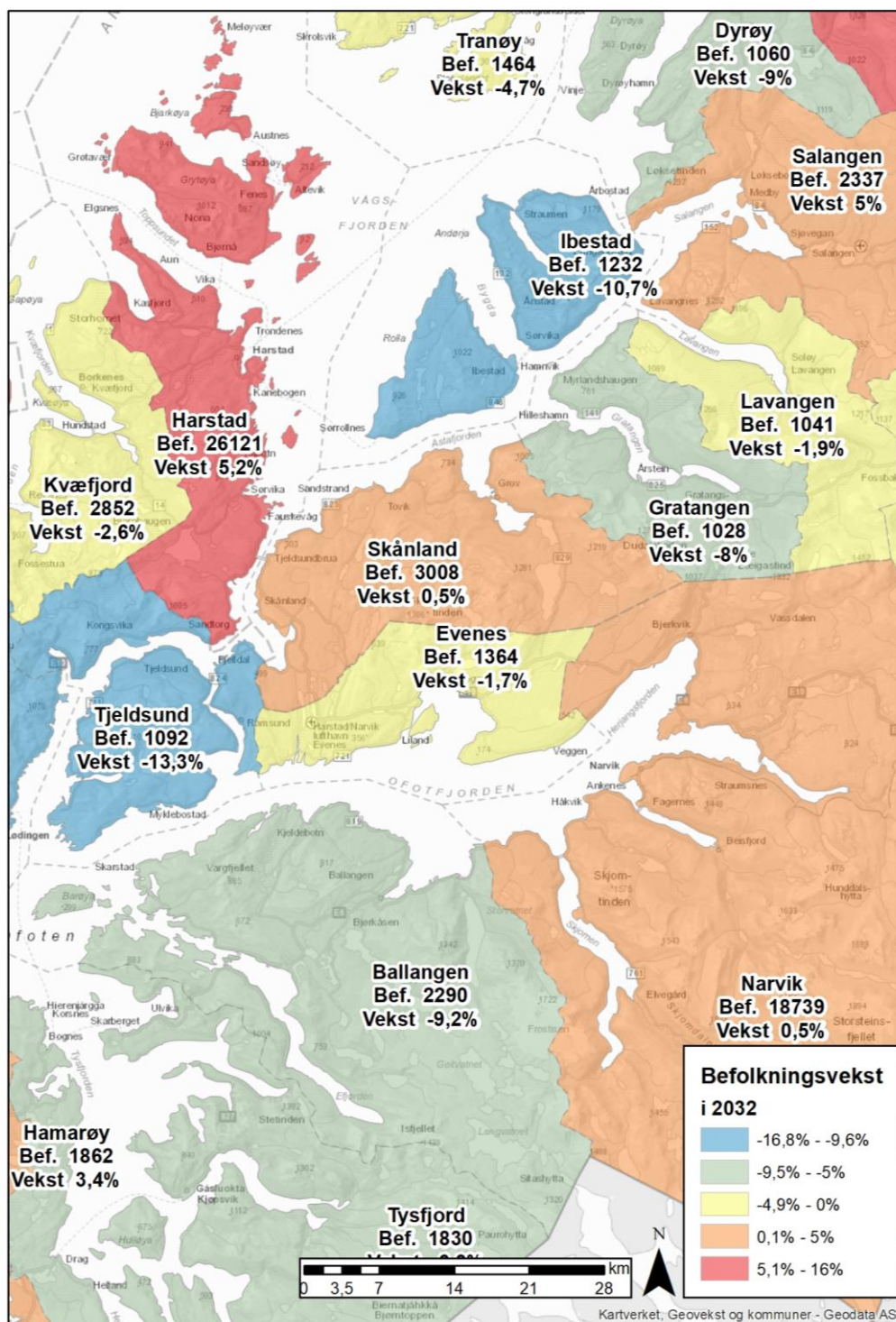
Tabell 4-1: Forventet befolkningsendring (Kilde: SSB)

Kommunenavn	Antall innbyggere			Prosentvis endring	
	2018	2025	2032	2025	2032
Narvik	18 638	18 483	18 739	-0,8 %	0,5 %
Tjeldsund	1 259	1 165	1 092	-7,5 %	-13,3 %
Evenes	1 387	1 351	1 364	-2,6 %	-1,7 %
Harstad	24 820	25 347	26 121	2,1 %	5,2 %
Skånland	2 994	2 989	3 008	-0,2 %	0,5 %
Hele landet	5295619	5550799	5806528	4,8 %	9,7 %

Tallene er hentet fra SSB og baserer seg på deres middelsalternativ (MMMM). Tabellen viser at samtlige kommuner forventer liten eller ingen befolkningsvekst. Harstad skal vokse noe, men også dette tallet er under landsgjennomsnittet i samme periode. SSB sine tall tilsier at det ikke bør forventes økt etterspørsel etter handelsvarer med bakgrunn i befolkningsvekst.

Tallene fra SSB baserer seg på historiske tall for fødselrater, inn- og utflyttinger. For Evenes sin del vet vi at det kommer til å skje store endringer med etablering av Forsvarets fremskutte flybase. Dette gjør at SSB sine tall ikke blir korrekte for dette området. Mer om hvordan vi beregner etterspørsel på bakgrunn av økt bemanning på flybasen kommer i kapittel 7 Ringvirkningsanalyse.

Kart 4-2: Befolkningstall og befolkningsendring i 2032 (Kilde: SSB)

Kartet viser at manglende befolkningsvekst er en generell trend for hele regionen, men det gjentas at kartet ikke tar høyde for tilflytting til regionen som en konsekvens av at flybasen flyttes.

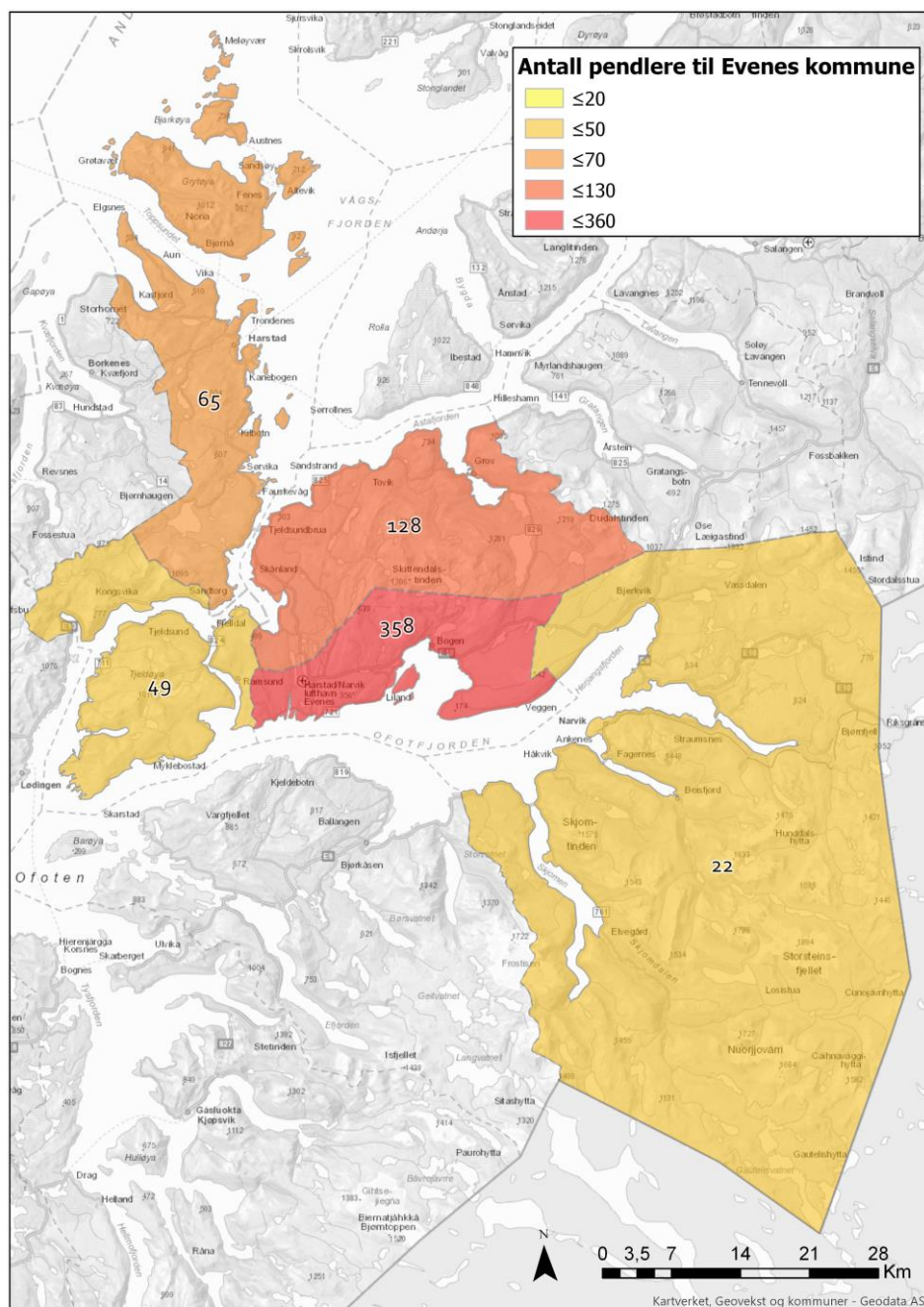
5 Pendlingsmønster

Pendlingsmønster sier noe om hvor folk jobber i forhold til hvor de bor. Det er aktuelt å se på både pendlingsmønster inn til Evenes kommune og ut av kommunen. På denne måten får vi kartlagt hvor

mange som bor i Evenes og jobber i nabokommunene og vica versa, noe som kan være med å påvirke etterspørselen etter varer og tjenester. Pendlingstall er levert av SSB og tar utgangspunkt i folkeregistrert bostedsadresse og oppgitt adresse for arbeidsplass. Pendlingsmønster vil også være relevant å se på med tanke på at den viss andel av tilflyttermassen sannsynligvis vil bosette seg i kommunene rundt Evenes.

Kart 5-1 viser pendelstrømmen til Evenes kommune fra de andre kommunene i det definerte handelsomlandet.

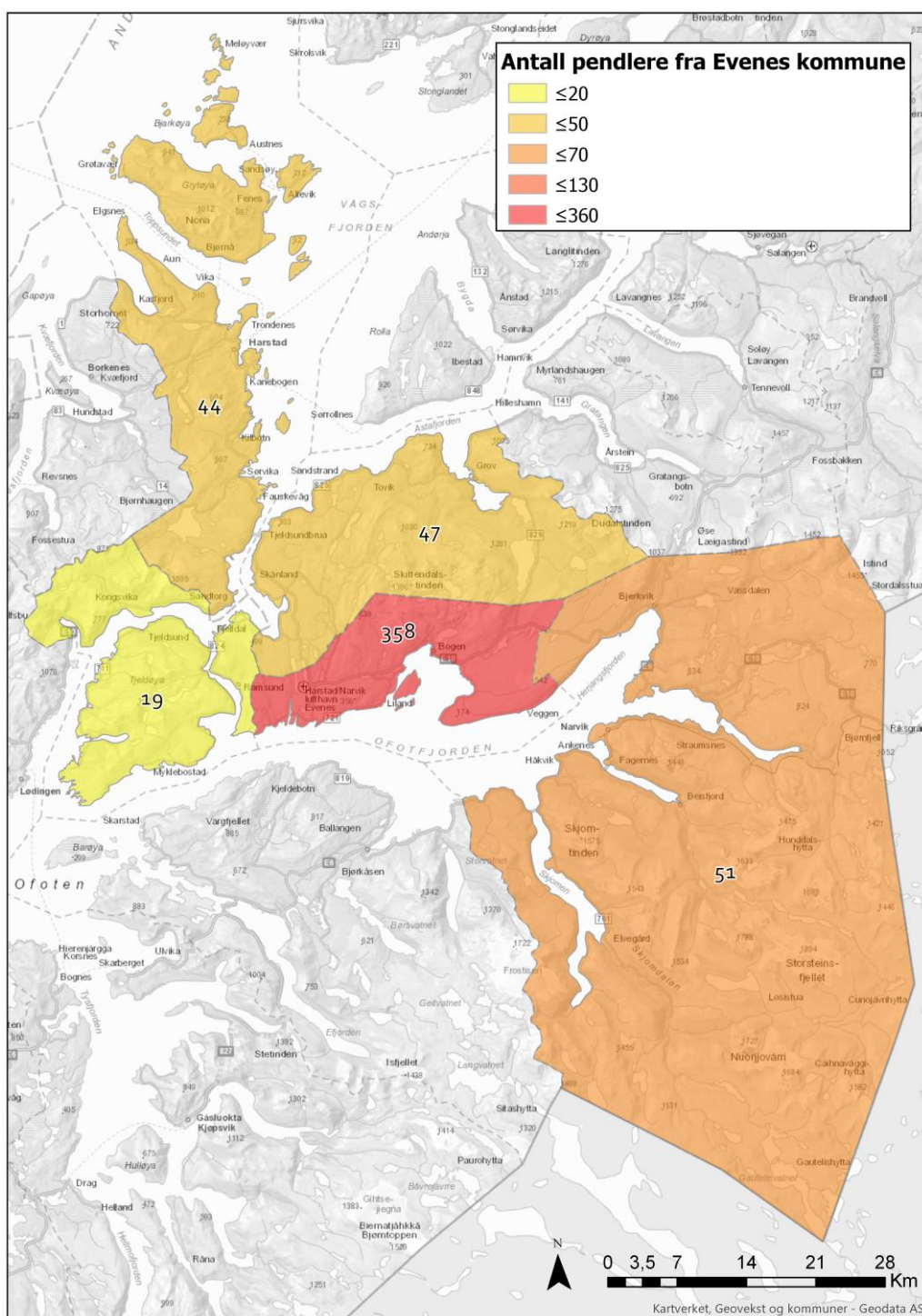
Kart 5-1: Kartet viser hvor de som jobber i Evenes bor. (Kilde: SSB)

Kartet viser at de fleste som jobber i Evenes kommune er de som bor i kommunen. Videre er det 128 personer som pendler fra Skånland til Evenes. Det er færre som pendler fra Narvik til Evenes enn fra Harstad til Evenes noe som virker intuitivt med tanke på avstanden. Fra Tjeldsund er det 49 personer som pendler til Evenes. Det er rimelig å anta at dagens flyplass er det arbeidsstedet som mottar flest

Kart 5-2 viser pendelstrømmer fra Evenes kommune til andre kommuner i det definerte handelsområdet. De fleste som pendler fra Evenes kommuner pendler til Skånland og Narvik.

Kart 5-2: Kartet viser hvor de som bor i Evenes jobber. (Kilde: SSB).

Kartet viser at de fleste som bor i Evenes kommune også jobber i kommunen. Videre er det 51 personer som pendler fra Evenes til Narvik kommune. En andel av disse pendler sannsynligvis til Bjerkvik hvor det er flere virksomheter enn i Evenes. Her er det blant annet et hotell, svømmehall og

en Rema 1000. Logisk nok er det flere som pendler til Harstad og Skånland enn til Tjeldsund da det er flere virksomheter på disse stedene. Det faktum at det er nesten like mange som pendler til Harstad som til Skånland tross en lengre reisevei kommer naturlig nok av at det er flere bedrifter i Harstad.

6 Dagens varehandelsbalanse

Varehandelsbalansen er en indikator på om detaljhandelstilbudet, målt ved omsetning, er tilpasset den antatte etterspørselen i et definerte område. Dersom tilbudet overstiger etterspørselen har området en overdekning og tiltrekker seg trolig kunder utenfor det definerte området. En underdekning tyder på at det definerte området har en handelslekkasje, der innbyggerne reiser ut av området for å handle andre steder.

I det følgende kapittelet drøftes varehandelsbalansen av detaljvarehandel etter malen for utarbeidelser av handelsanalyser i Hordaland. Varehandelsbalansen drøftes ved å se på omsetning per innbygger og dekningsgrad for varegruppene dagligvarer, utvalgsvarer og servering og barvirksomhet. Grunnen til at handelsområdet brer seg over to fylker er at Evenes ligger svært nærme Harstad som vil være et naturlig handelssentrum for beboere i Evenes.

6.1 Omsetning

Omsetning forteller oss noe om størrelsen på handel i omlandet. Ved å se på omsetning per innbygger (i motsetning til total omsetning) kan vi sammenlikne omsetningen i de ulike kommunene. For bedrifter der det ikke er noe data for omsetning er det beregnet gjennomsnittstall for omsetning per ansatt innenfor den aktuelle varegruppen definert ut fra NACE-koden bedriften er registrert på i Brønnøysundregisteret. Dette gjennomsnittstallet er beregnet ved å legge sammen total omsetning for alle bedrifter i Nordland og Troms for den aktuelle varegruppen, og dele på totalt antall ansatte. Videre er dette gjennomsnittstallet for omsetning per ansatt multiplisert opp med antall ansatte i den aktuelle bedriften. Grunnen til at det er beregnet gjennomsnittlig omsetning for Nordland og Troms og ikke hele Norge er at ved å inkludere alle bedrifter i Norge ville dette inkludert Norges tre største byer der omsetningen trolig er høyere noe som ville gitt et mer upresist bilde.

Dessverre har vi erfart at en del av bedriftene i dette handelsområdet er registrert uten ansatte selv om vi finner det sannsynlig at de har dette. Men ettersom antall bedrifter som reelt sett ikke har ansatte langt overstiger de som er registrert med null ansatte selv om de har det, har vi allikevel valgt å bruke antall ansatte som mål på aktivitetsnivå. Manglende datagrunnlag på antall ansatte og flere bedrifter som er registrert med 0 i omsetning skaper noe usikkerhet i datagrunnlaget.

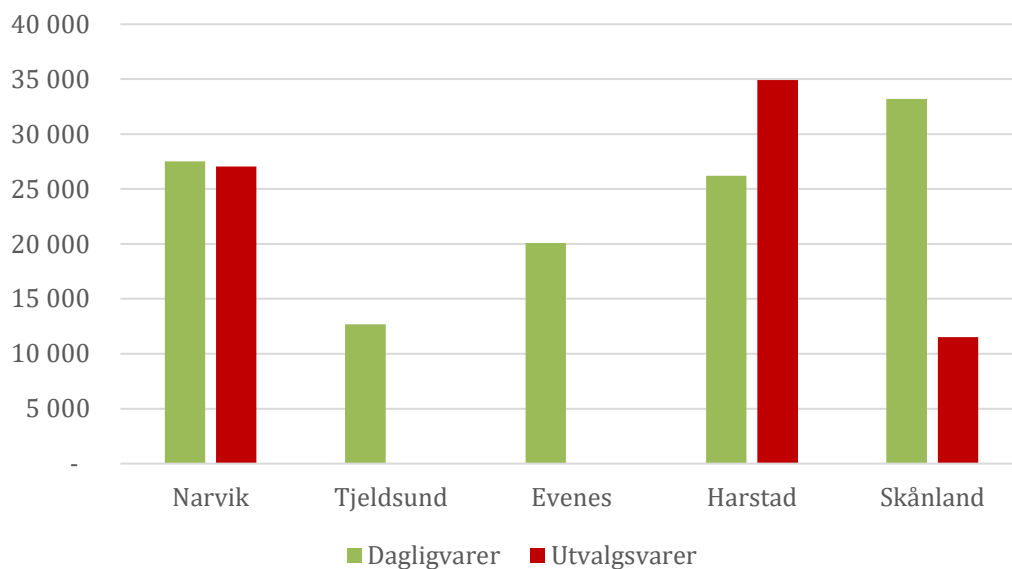
For dette oppdragets del ble det manuelt innhentet omsetningstall for dagligvarebutikkene i Evenes kommune, og disse viste seg å stemme nøyaktig overens med det datagrunnlaget vi arbeidet med.

6.1.1 Dagligvarer og utvalgsvarer

Omsetning per innbygger for dagligvarer ligger mellom 12 000 – 33 000 kroner. Høyest omsetning per innbygger er i Skånland, mens lavest omsetning per innbygger er i Tjeldsund. Når det gjelder utvalgsvarer er det naturlig nok høyest omsetning per innbygger i de to kommunene med mest utvalg innenfor denne kategorien, nemlig Harstad og Narvik. Tjeldsund og Evenes er registrert med 0 i omsetning per innbygger. I Evenes er det ikke registrert noen virksomheter med utvalgsvarer og i

Tjeldsund er det registrert en data- og elektronikkforretning, men her er det ikke registrert noen ansatte og heller ingen omsetning.

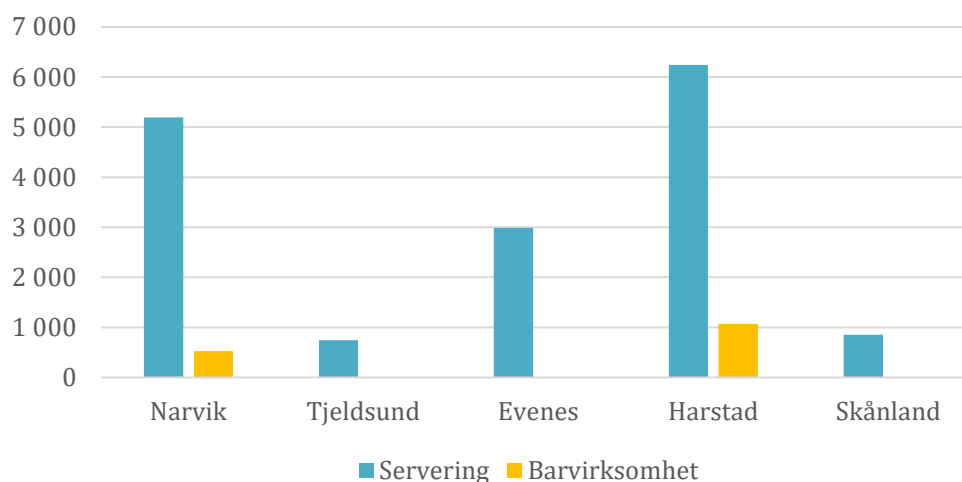
Figur 6-1: Omsetning per innbygger i de forskjellige kommunene i handelsområdet (kilde: geodataonline.no).

6.1.2 Servering og barvirksomhet

Figur 6-2 viser omsetning per innbygger i de ulike kommunene i handelsområdet. Harstad og Narvik har naturlig nok den høyeste omsetning for servering og barvirksomhet per innbygger. Her er det langt flere servering- og barvirksomheter enn i de resterende kommunene i handelsområdet. I Evenes er det ikke registrert noen egne serveringssteder, men det er en kro tilknyttet bensinstasjonen. Dette medfører at omsetningstallene ikke kommer med i kategorien verken for servering eller bar. Dette gjør at omsetning per innbygger for barvirksomhet er 0. I Skånland er det registrert to puber, men det er ikke registrert noe omsetning eller ansatte. I Tjeldsund er det ikke registrert noe barvirksomhet.

Figur 6-2: Omsetning per innbygger i de forskjellige kommunene i handelsområdet. (Kilde: geodataonline.no)

6.2 Dekningsgrad

Jf. mal for handelsanalyser i Hordaland er dekningsgrad et forholdstall som viser omsetning av varer per innbygger i en kommune, i forhold til omsetning per innbygger i hele fylket. Fylket får alltid en dekningsgrad på 100. Ettersom Evenes kommune ligger helt på grensen mellom to fylker har vi valgt å se på Nordland og Troms som en enhet. Vi definerer derfor dekningsgrad til å være omsetning av varer per innbygger i en kommune, i forhold til omsetning per innbygger for Nordland og Troms. Derfor er det dekningsgraden for begge fylkene totalt sett som settes til 100. Omsetning per innbygger i Nordland/Troms angir antatt forbruk per innbygger.

Dekningsgraden viser dermed forholdet mellom omsetningen av ulike varer i kommunen og det antatte forbruket etter de samme varene hos innbyggerne i kommunen. Mal for handelsanalyser i Hordaland legger til grunn at det ikke er handelslekkasje inn eller ut av fylket¹.

En dekningsgrad over 100 tilsier at flere enn de som bor i kommunen handler i kommunen (overdekning), dvs. at kommunen opplever en handelsgevinst. En dekningsgrad under 100 tilsier at færre enn de som bor i kommunen handler i kommunen (underdekning), altså at kommunen opplever en handelslekkasje til andre kommuner.

6.2.1 Dagligvarer og utvalgsvarer

De fleste kommunene i handelsområdet har en høyere dekningsgrad på dagligvarer enn på utvalgsvarer og servicetilbud. Dette tyder på at mange handler dagligvarer i hjemkommunen, mens flere reiser til andre kommuner for å handle utvalgsvarer og benytte seg av serveringssteder og barer.

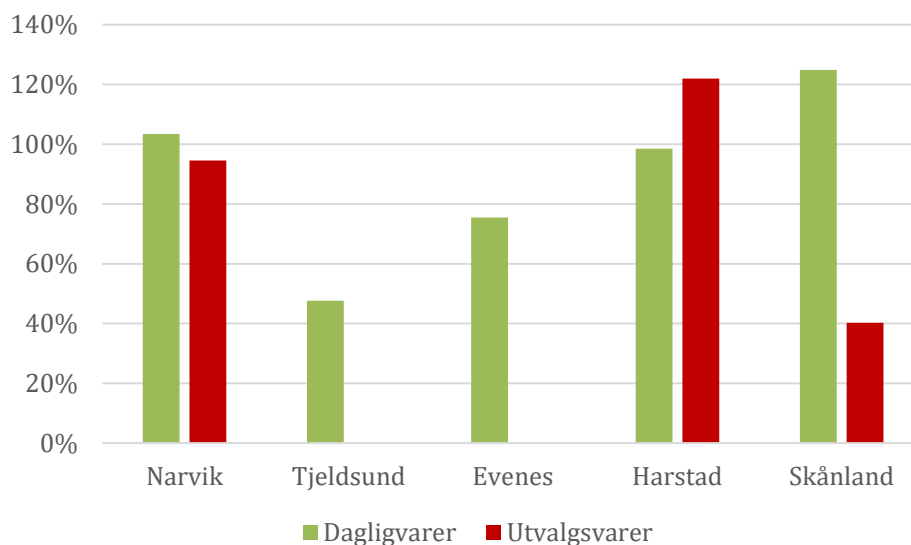
Harstad er den eneste kommunen med en klar overdekning av utvalgsvarer, og folk fra andre kommuner reiser dit for å handle slike varer. Dette er et mønster som er lett gjenkjennelig fra handelsanalyser andre steder i landet. Narvik har en dekningsgrad i underkant av 100, mens Skånland har en dekningsgrad på 40. De resterende kommunene har en dekningsgrad på 0. Dette

¹ I denne handelsanalysen gjelder dette Nordland og Troms samlet.

kommer av at det ikke er noe tilbud innenfor denne kategorien annet enn i Harstad, Narvik og Skånland.

Når det gjelder dagligvarer har Skånland den høyeste dekningsgraden på 124. I Skånland ligger Evenskjer hvor det er flere dagligvarebutikker, og når vi studerer datamaterialet nærmere ser vi at det særlig er én dagligvarebutikk som skiller seg ut. I tillegg ligger Evenskjer godt tilgjengelig for de som skal til Lofoten og til Harstad som kommer østfra. Narvik har en dekningsgrad på rundt 100, mens Harstad ligger på 98, Tjeldsund på 47, og Evenes på 75.

Figur 6-3: Dekningsgrad for de ulike kommunene i handelsområdet (Kilde: geodataonline.no).

Dekningsgraden viser at de to dagligvarebutikkene i Evenes ikke betjener befolkningen som bor der, og at mange reiser til andre steder for å handle dagligvarer, sannsynligvis Bjervik og Evenskjer. Tallene tyder på at de som bor i Evenes og skal handle utvalgsvarer i størst grad reiser til Harstad. Dette samsvarer med de av lokalbefolkningen vi har snakket med i arbeidsprosessen med denne rapporten.

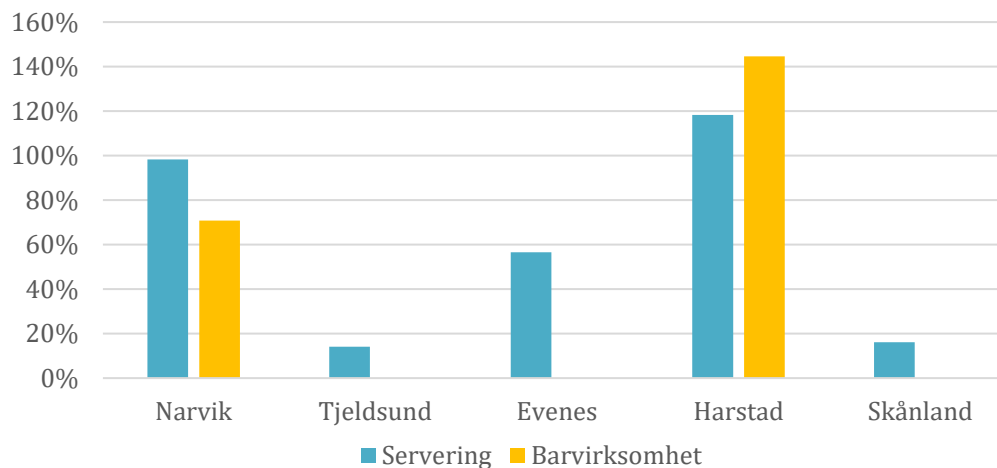
6.2.2 Servering og barvirksomhet

For servering er dekningsgraden rundt 100 i Narvik, mens den er på 118 i Harstad. I Evenes, Tjeldsund og Skånland er den på godt under 100. Dette indikerer at det er flere som kommer til Harstad og benytter seg av slike tilbud enn antall som bor i kommunen, og Harstad opplever dermed en handelsgevinst. Evenes, Tjeldsund og Skånland opplever derimot en handelslekkasje ved at det er færre som benytter seg av serveringstilbudet enn de som bor i kommunen. For Narvik er det hverken handelsgevinst eller handelslekkasje.

For barvirksomhet er tallet 70 for Narvik, og 144 for Harstad. For de resterende kommunene er det 0. I Evenes vet vi har en bensinstasjon som har krovirksomhet tilknyttet stasjonen. Da Evenes likevel kommer ut med dekningsgrad lik 0 er dette fordi at denne er registrert under en annen nace-kode enn serveringsvirksomhet. Den eneste virksomheten som er registrert på nace-kode 56 i Evenes kommune er kaféen som ligger på flyplassen. Dette innebærer at det faktisk er omsetning innen serveringsvirksomhet i Evenes kommune, men serveringstilbudet ligger innenfor sikkerhetskontrollen på flyplassen og derfor ikke et reelt tilbud til innbyggerne i kommunen. Vi har allikevel valgt å inkludere omsetningstallet i analysen.

Det er derfor en del feilkilder i datagrunnlaget for serveringsvirksomheter i Evenes kommune. Restauranten på flyplassen er ikke tilgjengelig uten flybillett. På tross av serveringsvirksomheten tilknyttet den ene bensinstasjonen i kommunen vil det være betydelig underdekning av servering i Evenes. Harstad fremstår som det sentrale stedet for servering og bar i handelsområdet. Derfor tegner grafen under et riktig bilde av varebalansen.

Figur 6-4: Dekningsgrad for servering- og barvirksomhet i de forskjellige kommunene i handelsområdet.

6.3 Vurdering av årsakssammenhenger

Når det gjelder dagligvarer vil de fleste handle i nærheten av der de bor. Dette er handel som skjer hyppig, noe som gjør at folk ikke er like villig til å reise langt for å handle. For utvalgsvarer er butikkene i større grad avhengige av et visst markedsgrunnlag for at det skal være økonomisk forsvarlig å foreta en etablering, og med mange små tettsteder blir de ikke hver for seg store nok til å tiltrekke seg butikker. Vi ser at de tettstedene som har dagligvarebutikker bredt utvalg har betydelig høyere omsetning enn på de stedene hvor det kun er mindre nærbutikker.

Harstad har også et bredere utvalg av typer butikker og merkevarer når det gjelder utvalgsvarer, noe som også gjenspeiler den høye dekningsgraden. Narvik er også regnet som et større handelssted i regionen, men har allikevel bare dekningsgrad på 100. Dette tilsier at de ikke har nevneverdig handelstilslutning fra omkringliggende kommuner. Dette til tross for at det ikke avstanden til neste større handelssted sørover fra Narvik, Bodø, er svært lang. Evenes, Tjeldsund og Skånland har ikke noe særlig tilbud når det gjelder utvalgsvarer. Det er naturlig å dra til byene for å handle klær, møbler ol. der det er et betydelig bredere utvalg. På grunn av avstandene vil slike handelsreiser skje mer sjeldent enn hvis man har handelstilbud i nærområdet, og omsetningen i befolkningen på denne typen varer blir generelt lavere som følge av et redusert tilbud.

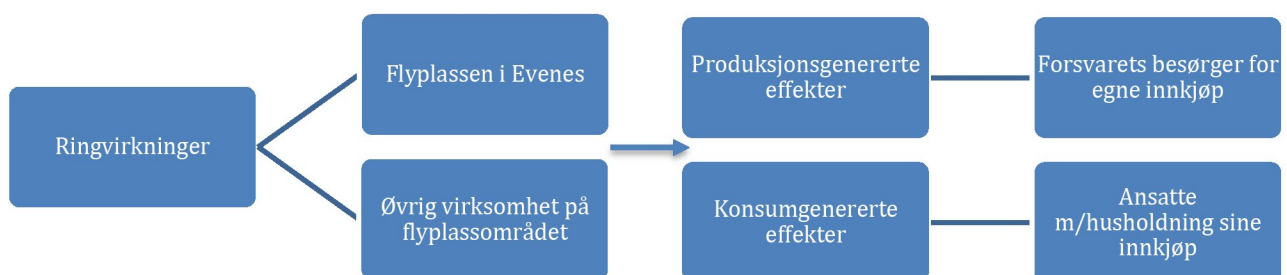
Også når det kommer av til restauranter og barer/puber har Harstad et bedre utvalg enn Narvik. Både antall virksomheter og bredden i virksomhetene er større. Dette forklarer at Harstad har en høyere dekningsgrad både når det gjelder servering og barvirksomhet. Merk at serveringstilbudet på Evenes er restaurantvirksomheten på innsiden av sikkerhetskontrollen på flyplassen. Dette er derfor ikke et serveringstilbud for folk i nærområdet. En logisk slutning å trekke fra dette er at befolkningen i dette handelsområdet i mindre grad velger å spise mat på serveringssteder siden reiseveien er så lang og/eller tilbudet så tynt.

7 Ringvirkningsanalyse

Økonomiske ringvirkninger beregnes i form av sysselsetting som kan knyttes til plasseringen av Forsvarets fremskutte kampflybase. En betydelig tilflyttermasse som følge av plasseringen av kampflybasen ved Evenes vil generere flere arbeidsplasser på Evenes, noe som gir flere mennesker med inntekt, som igjen vil øke etterspørselen etter varer og tjenester. Dette kalles multiplikatoreffekten og kan ha store økonomiske gevinster samt sysselsettingsmessige ringvirkninger for Evenes kommune. Kampflybasen er en betydelig arbeidsplass i seg selv. De direkte sysselsatte utgjør derfor den **direkte** virkningen. De **indirekte** virkningene av oppbyggingen knyttes til produksjon og konsum. Produksjonsvirkningene kommer vanligvis som følge av økte innkjøp av varer og tjenester til flystasjonen fra lokale underleverandører, underleverandørenes underleverandører osv. Disse beregnes typisk på bakgrunn av leverandørregistre og regnskapstall, men oppdragsgiver har informert om at Forsvaret besørger for dette selv, og at det derfor ikke inkluderes.

Konsumgenererte, eller **induserte**, virkninger kommer som følge av økt forbruk hos de sysselsatte og deres familier og tilfaller typisk handel, servering og tjenesteytende næringsliv, dvs. næringer i geografisk nærhet til flystasjonen. Den direkte veksten i befolkning som følge av etableringen av flystasjonen på Evenes, samt økning i passasjertrafikken på den sivile flyplassen vil øke etterspørselen etter typiske konsumvarer og –tjenester som mat, klær osv. Dette vil kreve ny arbeidskraft i form av f.eks. butikkmedarbeidere. Arbeidskraften kan hentes fra det lokale arbeidsmarkedet eller via tilflytting. Hvis arbeidskraften hentes via tilflytting kalles dette konsumgenerert befolkningsøkning. Dette kan som sagt skape en videre ringvirkningseffekt for Evenes ved at innflytterne ytterligere øker behovet for konsumvarer- og tjenester, noe som igjen øker behovet for arbeidskraft i kommunen. Figuren under gir en oversikt over fordelingen av direkte og indirekte ringvirkninger.

Figur 7-1. Direkte og indirekte ringvirkninger

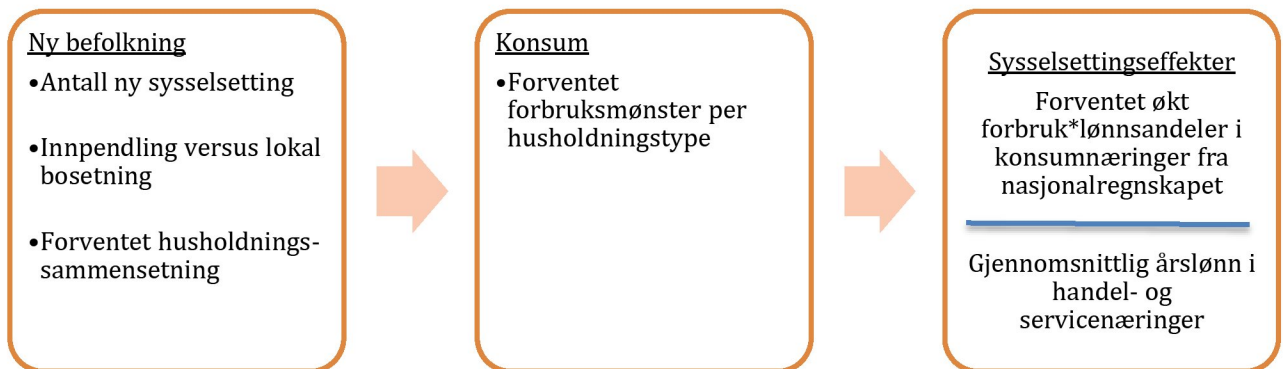
Direkte virkninger

Forsvaret estimerer en økt bemanning på ca. 800 sysselsatte på Evenes flystasjon, hvorav 300 mannskaper vil være vernepliktige mens 500 personer vil være militært og sivilt ansatte. Totalt planlegger Forsvaret med en økt dimensjon på ca. 1.000 personer på Evenes flystasjon. Virkningen omfatter i utgangspunktet kun flystasjonen i Evenes og ikke andre baser eller lokaliteter. Det er 577 sysselsatte som jobber i Evenes i dag, der flesteparten er i tilknytning til den sivile flyplassen (Forsvarsbygg, 2018). Etableringen av basen på Evenes vil alene medføre en økning i sysselsetting i kommunen på om lag 140 prosent.

Konsumgenererte virkninger

Modellen for å beregne størrelsen på sysselsettingseffekten må estimeres ut fra gitte metoder og forutsetninger. Resultatene er derfor nødvendigvis beheftet med usikkerhet. Figuren under illustrerer fremgangsmåten.

Figur 7-2 Beregning av konsumgenererte virkninger

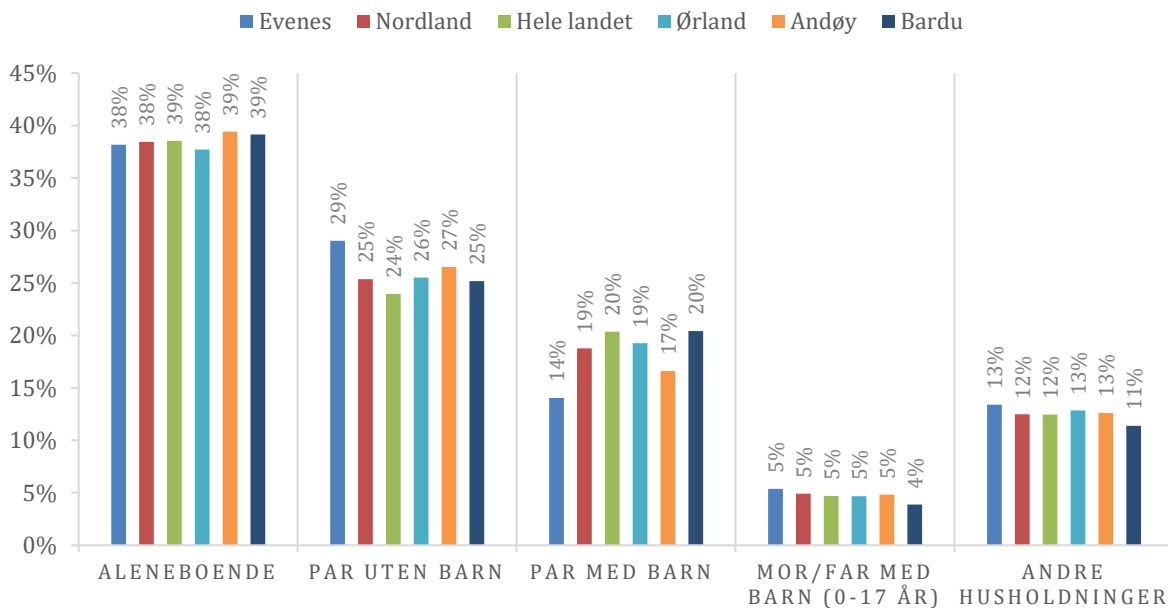
Sysselsettingsanslaget fordrer altså en redegjørelse for antallet ansatte som forventes å bosette seg i versus utenfor Evenes kommune, forventet husholdningssammensetning til den nye befolkningen og forbruksmønster. Metoden for å beregne sysselsettingseffektene tar utgangspunkt i SSBs kryssløpstabeller fra nasjonalregnskapet for 2015, som er det siste året med endelige tall. Kryssløpstabellene gir en oversikt over produktstrømmene og hvordan næringer griper inn i hverandre gjennom gjensidig leveranser av innsatsfaktorer. I kryssløpet finnes derfor aggregert informasjon på næringsnivå blant annet om lønnskostnadsandelen, noe som indikerer behovet for arbeidskraft i produksjonen (SSB, 2017). Det anslås en årlig snittlønn i detaljhandelen og servicenæringer på kr 470 000 basert på SSBs lønnsstatistikk for 2017 (SSB, 2018).

7.1 Husholdningstyper i dag

Husholdningen til en ansatt ved flystasjonen kan bestå av en eller flere medlemmer, og det er antatt at en del av de ansatte vil ha med sine familier. Man beregner derfor hele husholdningens konsum. Figuren under viser husholdningssammensetningen i Nordland i dag samt Evenes, hele landet og et knippe referansekommuner for sammenlignings skyld.

Figur 7-3: Husholdningssammensetning. Kilde: (SSB, 2017)

HUSHOLDNINGSTYPER

Fordelingen av husholdningstyper er relativt likt på tvers, med unntak av andelen «Par med barn». Her skiller Evenes seg ut med en klart lavere andel, slik at det legges til grunn at husholdningsfordelingen vil nærme seg den typiske husholdningssammensetningen for fylket ved økt befolkning.

7.2 Pendling

Det geografiske nedslagsfeltet av sysselsettingseffektene må ta høyde for pendlingsgraden. Pendling gjør at arbeidsmarkedsendringer ikke umiddelbart fører med seg endringer i bosetting, men bosettingsmønsteret vil normalt tilpasse seg næringsstrukturen i regionen over tid. Pendlingsandelen er likevel vanskelig å anslå, men Forsvaret har i sine foreløpige dokumenter beskrevet at på lang sikt vil ca. 35 prosent av de ansatte være pendlere. På kort sikt antas det at ca. 45-50 prosent vil være pendlere (Forsvarsbygg, 2018). Samtidig har Luftforsvaret et uttalt mål om en pendlingsgrad på 20 prosent på lang sikt. Tabellen under viser effektene på bosettingen i Evenes som en funksjon av de ulike pendlingsscenarioene.

Tabell 7-1: Grad av innpendling versus lokal bosetning på kort og lang sikt i Evenes

Nye stillinger	Kort sikt (2025) - 50% pendlerandel	Mellom-lang sikt (2032) 35% pendlerandel	Lang sikt (2050) 20% pendlerandel
Antall ansatte	500	700	700
Antall vernepliktige (bor på leir)	300	300	300
Total ny bemanning	800	1000	1000
Antall innpendlende ansatte	250	245	140
Antall lokalt bosatte ansatte	250	455	560
Totalt nye lokalt bosatte	550	755	860

På kort sikt er det altså estimert at totalt 250 ansatte vil bosette seg i nærheten av tjenstedet i tillegg til de 300 vernepliktige. På lengre sikt kan man forvente at ansatte som bosetter seg i regionen øker med om lag 200-300 personer gitt lavere innpendling og at antallet vernepliktige holder seg konstant.

7.3 Forventede husholdningstyper i Evenes

På bakgrunn av forventet bosetningsmønster kan husholdningssammensetningen til den nye befolkningen i tilknytning flystasjonen utledes.

Tabell 7-2: Forventede husholdningstyper i Evenes (kilde: beregninger av Multiconsult basert på SSB, 2017)

Husholdningstype	Kort sikt	Mellom-lang sikt	Lang sikt
Aleneboende vernepliktige	300	300	300
Aleneboende	96	175	216
Par uten barn	63	115	134
Par med barn	47	85	114
Mor/Far med barn (0-17 år)	12	22	26
Andre husholdninger	31	57	70
Totalt nye lokale husholdninger	550	755	860

Her er de ansatte fordelt på hva slags type husholdning de antas å inngå i, tillegg til aleneboende vernepliktige. Den forventede familiesammensetningen til ansatte (samt vernepliktige) innebærer at enpersonshusholdninger ved stasjonen vil utgjøre den største gruppen. Denne andelen vil imidlertid bli mindre på sikt gitt at flere ansatte bosetter seg i nærheten av tjenstedet.

7.4 Forbruksmønstre

Økt bosetting et sted øker som sagt konsum av varer fra lokal detaljhandel og lokale tjenester slik som servering og servicetilbud. En måte å estimere forventet konsum i Evenes er å ta utgangspunkt i SSBs forbrukerundersøkelser som gir en detaljert oversikt over husholdningenes snittforbruk. Forbruksundersøkelsene er nasjonale utvalgsundersøkelser som SSB har gjennomført med ujevne mellomrom siden 1958. Tabellen under viser andeler av det samlede konsumet etter husholdningstype og konsumgruppe fra den siste nasjonale Forbruksundersøkelsen fra 2013.

Tabell 7-3: Husholdningers forbruksandel per konsumgruppe (SSB, 2013)

	Aleneboende	Par uten barn	Par med barn (0-19 år)	Mor/Far med barn (0-19 år)	Andre husholdninger
Mat og drikkevarer	10 %	12 %	13 %	12 %	13 %
Alkohol og tobakk	3 %	3 %	2 %	3 %	2 %
Klær og skotøy	4 %	5 %	7 %	7 %	6 %
Bolig, lys og brensel	38 %	29 %	27 %	34 %	31 %
Møbler og husholdningsartikler	5 %	6 %	6 %	5 %	5 %
Helsepleie	3 %	3 %	2 %	2 %	3 %
Transport	17 %	21 %	19 %	14 %	19 %
Post og teletjenester	2 %	2 %	2 %	2 %	2 %
Kultur og fritid	9 %	10 %	11 %	9 %	8 %
Utdanning	0 %	0 %	0 %	0 %	1 %

Restaurant- og hotelltjenester	4 %	3 %	4 %	3 %	4 %
Andre varer og tjenester	5 %	6 %	8 %	7 %	6 %

En definisjon av de ulike konsumgruppene er gjengitt i Vedlegg 2. De forskjellige husholdningstypene har ulikt forbruksmønster ved at for eksempel enslige bruker mindre penger på mat og drikke, mens en større andel av utgiftene går til bolig, lys og brensel (husleie, strøm mm.). Boligrelatert forbruk står for den største andelen av de samlede forbruksutgiftene i husholdningene.

Som følge av at befolkningen øker vil det totale konsumet i regionen bli større. Legger man det årlige konsumet til snitthusholdningene til grunn estimerer vi at det private, årlige konsumet vil øke med kr 168 millioner på kort sikt. Det er imidlertid ikke gitt at all forbruket finner sted lokalt i Evenes.

Tabell 7-4: Forventet forbruksmønster, kort sikt (justert for inflasjon).

(I 2017-NOK)	Aleneboende menige*	Aleneboende	Par uten barn	Par med barn	Mor/Far med barn	Andre husholdninger	Totalt
Mat og drikkevarer	6 488 567	3 103 821	4 098 201	8 666 564	665 705	2 259 605	25 282 463
Alkohol og tobakk	3 478 804	1 114 943	1 009 677	1 237 546	137 018	427 038	7 405 025
Klær og skotøy	Får det dekket	1 280 980	1 603 755	4 618 987	349 277	1 025 683	8 878 683
Bolig, lys og brensel	Får det dekket	12 135 605	10 159 896	17 635 754	1 833 434	5 307 637	47 072 326
Møbler og husholdningsartikler	Får det dekket	1 646 218	2 112 904	3 823 599	279 947	812 849	8 675 516
Helsepleie	Får det dekket	958 952	1 096 174	1 207 868	113 545	509 912	3 886 451
Transport	1 653 182	5 298 383	7 229 403	12 521 896	776 019	3 315 462	30 794 344
Post og teletjenester	2 102 922	673 978	569 782	1 249 143	118 446	311 463	5 025 734
Kultur og fritid	Får det dekket	2 875 021	3 621 114	7 009 790	502 396	1 434 441	15 442 762
Utdanning	Får det dekket	46 992	42 750	168 735	18 710	137 785	414 971
Restaurant- og hotelltjenester	Får det dekket	1 207 738	1 133 366	2 356 540	185 761	676 573	5 559 978
Andre varer og tjenester	Ikke relevant	1 568 115	2 010 519	4 967 790	376 424	1 098 172	10 021 019
Forbruksutgift i alt	13 723 474	31 910 745	34 687 399	65 464 211	5 356 697	17 316 653	168 459 179

*Antatt mindreforbruk av snittforbruk: 33 prosent av Mat- og drikkevarer, 0 prosent av Alkohol og tobakk, 90 prosent av Transport og 0 prosent av Post- og tele. Resten av utgiftspostene antas dekket av Forsvaret (kilder: Forsvaret.no, SIFOs referansebudsjett for 18 åringer).

På lengre sikt, dvs. i et scenario der 65 prosent av den nye bemanningen bosetter seg i Evenes, estimerer vi en ytterligere økning i konsum på 75 prosent.

Tabell 7-5: Forventet forbruksmønster, lang sikt (justert for inflasjon).

(I 2017-NOK)	Aleneboende menige	Aleneboende	Par uten barn	Par med barn	Mor/Far med barn	Andre husholdninger	Totalt
Mat og drikkevarer	6 488 567	5 648 955	7 458 726	15 773 146	1 211 584	4 112 480	40 693 458
Alkohol og tobakk	3 478 804	2 029 196	1 837 612	2 252 333	249 373	777 208	10 624 527
Klær og skotøy	Får det dekket	2 331 383	2 918 835	8 406 556	635 685	1 866 743	16 159 203
Bolig, lys og brensel	Får det dekket	22 086 800	18 491 011	32 097 071	3 336 850	9 659 900	85 671 633
Møbler og husholdningsartikler	Får det dekket	2 996 117	3 845 486	6 958 950	509 503	1 479 384	15 789 440

Helsepleie	Får det dekket	1 745 294	1 995 036	2 198 320	206 651	928 040	7 073 341
Transport		1 653 182	9 643 056	13 157 514	22 789 850	1 412 354	54 690 098
Post og teletjenester		2 102 922	1 226 640	1 037 004	2 273 440	215 572	7 422 440
Kultur og fritid	Får det dekket	5 232 538	6 590 428	12 757 819	914 361	2 610 682	28 105 828
Utdanning	Får det dekket	85 525	77 804	307 097	34 052	250 768	755 247
Restaurant- og hotelltjenester	Får det dekket	2 198 083	2 062 726	4 288 903	338 085	1 231 362	10 119 159
Andre varer og tjenester	Ikke relevant	2 853 969	3 659 144	9 041 377	685 092	1 998 673	18 238 255
Forbruksutgift i alt		13 723 474	58 077 556	63 131 067	119 144 863	9 749 189	31 516 308
						295 342 457	

7.5 Sysselsettingseffekter

Forbruket til den nye befolkningen vil som nevnt foregå både i og utenfor Evenes kommune. For å isolere de induserte virkningene for regionen er det derfor nødvendig å redegjøre for den lokale konsumandelen versus den ekstralokale, dvs. konsum som finner sted utenfor regionen og internasjonalt. Dette drøftes nærmere i gap-analysen. For illustrasjons skyld er ulike sysselsettingsvirkninger beskrevet i tabellen under ved at enten fire, seks eller åtte av ti konsumkroner tilfaller lokalt næringsliv.

Tabell 7-6: Nytt sysselsettingsbehov i antall personer som følge av økt konsum

Konsum utenfor Evenes	Konsumgenerert sysselsetting	
	Kort sikt	Mellom-lang sikt
20 %	70	123
40 %	52	92
60 %	35	62

Her bruker vi lønnsandelene fra de aktuelle næringene i SSBs kryssløpstabeller (Vedlegg 2) og multipliserer med forventet samlet konsum per husholdningstype. Resultatet multipliseres i neste omgang med en antatt snittlønn på kr 470 000 i næringer som leverer konsumvarer- og tjenester for å omregne sysselsettingen. Tabellen illustrerer ulike sysselsettingsvirkninger som følge av konsum internt i regionen versus eksternt. Sysselsettingseffekten vil avhenge av i hvilken grad lokalt næringsliv evner å møte ny etterspørsel etter konsumvarer- og tjenester. En konsumøkning på eksempelvis på 60 prosent i Evenes beregnes å medføre et behov på 52 sysselsatte i lokalt næringsliv ifølge modellen.

7.5.1 Usikkerheter og forutsetninger

Det faktum at et fremtidig scenario beskrives kompliserer analysen av ringvirkninger og andre type konsekvenser. Modellen for å anslå forventede husholdningstyper, nyinnflyttede, forbruksmønster og sysselsettingseffekter hviler derfor nødvendigvis på antakelser og er tilknyttet stor usikkerhet. For eksempel er tallene for husholdningene, forbruksmønster, lønnskostnader o.l. antatt å være i tråd med generelle regionale og nasjonale mønstre, mens pendlingsgradene hviler på Forsvarets erfaringstall og antakelser. Resultatet av analysen kan derfor variere stort dersom visse parametere (for eksempel pendlingsgraden) og forutsetninger endres. Dessuten kan det finnes andre eksterne momenter som i større eller mindre grad kan endre de ringvirkningene og konsekvensene som er anslått.

Videre er det et krav om beredskapstid på 15 minutter for en del av de ansatte på flybasen. Dette kommer også til å påvirke hvor langt unna det er mulig å bosette seg, og dermed til en viss grad også pendlingstallene. Dog skal det sies at beredskapstiden ikke er gjeldende for samtlige ansatte hele tiden, slik at pendling langt unna til en viss grad lar seg kombinere så lenge de har et tilholdssted i nærheten. Men igjen; hvis de har en pendlerbolig i distriktet i tillegg til å bo langt unna, så vil de legge igjen noe penger i de lokale butikkene. Da særlig innen dagligvarer.

Det bør også påpekes at en del av de ansatte vil bo i tjenestebolig som er subsidiert av forsvaret. De lave bokostnadene medfører at kjøpekraften i dette segmentet blir høyere enn normalt. Det er ikke gitt at all denne kjøpekraften vil legges igjen lokalt, men det er klart at et bredt tilbud i nærmiljøet vil kunne medføre et høyere forbruk av handelsvarer enn det som ellers ville vært naturlig for husholdningstypen.

8 Gapanalyse

I gapanalysen starter vi med å se på et par sammenlignbare småsteder. Deretter vil vi se på forventet forbruk som følge av den nye tilflyttermassen på kort og lang sikt fra beregningene fremstilt i tabell 7-4 og tabell 7-5. Videre vil vi vurdere hva slags markedsgrunnlag dette, sammen med dagens forbruk, danner og hvilke muligheter dette innebærer for Evenes kommune.

Av de som pendler er det trolig flest innenfor aldersgruppen 25-35 år. En grunn til dette er at for å få pendlerstatus i Forsvaret må man ha jobbet i minimum fem år og kun flyttet en gang, eller blitt beordret opp i forbindelse med utdanning, som for eksempel etter å ha gjennomført Krigsskolen. Videre er de fleste som er over 35 år i en mer etablert livsfase og ønsker dermed ikke å pendle på samme måte som de yngre, særlig med tanke på familielivet.

8.1 Sammenlignbare kommuner/tettsteder

For å kunne si noe videre om hva Evenes kan gjøre for å få levedyktig handel, vil vi se hvordan Åndalsnes og Andenes har lagt til rette for handel. Videre vil vi sammenlikne dette med Bardufoss som ikke har klart å bygge samme hyggelige sentrumsjerne, og hvor Forsvaret er en viktig del av samfunnet. På denne måten kan vi analysere forskjellene og se på hva som skaper et attraktivt handelsområde og ikke. Dette gjør at Evenes kommune får et bedre grunnlag for å kunne legge til rette for at de som jobber i Forsvaret i Evenes blir boende i kommunen fremfor å pendle.

8.1.1 Åndalsnes

Åndalsnes er en liten by i Rauma kommune i Møre og Romsdal. I Rauma kommune bor det rundt 7 500 personer, hvor ca. 2 400 bor i Åndalsnes. Åndalsnes er handelssentrum i kommunen.

Åndalsnes har et handelssted med restauranter, matbutikker, klesbutikker og et tindesenter midt i byen. Byen har en del gjennomstrømstrafikk av turister, turgåere og andre bilreisende, da stedet ligger på veien mellom nordvestlandet og Gudbrandsdalen/Østlandet. Byen er omkranset av fjord og høye fjell, og opplever en betydelig turisttrafikk og er et senter for fjellsport i Norge. I tillegg arrangeres det flere festivaler her, både Norsk fjellfestival og musikkfestivalen Raumarock.

I tabell 8-1 og i tabell 8-2 vises antall virksomheter innen dagligvarer, utvalgsvarer, servering og barvirksomhet.

Av dagligvarer er det et godt utvalg med flere av de store matvarekjedene og kioskene og mindre butikker og enkeltmannsforetak. Av utvalgsvarer er det bedrifter som dekker mange ulike behov med sportsbutikk, klær, apotek, Nille mm.

Tabell 8-1: Antall dagligvarer og utvalgsvarer i Åndalsnes.

Åndalsnes	Dagligvarer	Utvalgsvarer
Antall virksomheter	12	35
Antall virksomheter med ansatte	7	23

Det er registrert 14 virksomheter innenfor servering og bar med gatepoststed i Åndalsnes hvor 3 av disse er registrert som enkeltmannsforetak. Serveringsstedene er både restauranter og gatekjøkken.

Tabell 8-2: Antall serveringssteder og barer i Åndalsnes.

Åndalsnes	Servering	Bar
Antall virksomheter	14	-
Antall virksomheter med ansatte	9	-

Åndalsnes har to handelssenter i kommunen, ett sentrumsområde samt lokalisering av dagligvarer, bensinstasjoner og ett lite kjøpesenter i nærheten av hovedveien gjennom byen. Åndalsnes har de siste årene foretatt en opprustning av sentrumsområdet sitt, med gågate og torgplass. Norsk tindesenter er bygget i midten av sentrum. Åndalsnes har her utnyttet sin status innen fjellturisme i Norge. Bevisst merkevarebygging har bidratt til å skape identitet til stedet.

Åndalsnes er et eksempel på et sted som har utnyttet ulike muligheter de har i forhold til lokalisering. Flere dagligvarebutikker, bensinstasjoner og handel er samlokalisert nær hovedveien gjennom byen. Lokaliseringen av disse butikkene gjør at det er enkelt å stoppe innom, og samlokalisering gjør at man kan gjøre unna ærender på flere av handelsstedene samtidig. Ved å utnytte turismen skaper man mer liv i sentrumsområdene, og det kan bidra til at det blir hyggeligere for de boende i området å benytte seg av sentrum. Dette kan bidra til økt bolyst for flere.

Evenes har likhetstrekk med Åndalsnes ved at Evenes flyplass fører til at kommunen har mange gjennomreisende, både av lokale fra nærområdet som har dette som nærmeste flyplass samt og turister f.eks. på vei til Lofoten. En utfordring for Evenes er å klare å utnytte dette slik at de gjennomreisende stopper opp og ikke bare reiser gjennom. Dette kan skape positive effekter også for lokalbefolkningen.

Av handel med utvalgsvarer som er tilgjengelig på Åndalsnes er blant annet blomsterbutikker, apotek, nille, sportsbutikk, vinmonopol samt noe utvalg av klær og sko. Dette er typisk varehandel som passer på mindre steder.

Et av serveringsstedene i byen som er verdt å nevne er Sødahlhuset, et lite lokalt serveringssted/kafé som fokuserer på gjenbruk, kortreist og bærekraftig mat. I tillegg har de ulike konsertarrangementer. Å klare å skape et unikt spisested basert på lokal mat og tradisjoner har vært en suksessfaktor. Sødahlhuset er et svært populært spisested blant innbyggerne i Åndalsnes. Spisestedet tiltrekker seg også tilreisende fra andre steder i regionen samt blant de som er på vei gjennom Åndalsnes.

En forskjell mellom Åndalsnes og Evenes er at Åndalsnes er et handelsregion i kommunen for flere tettsteder, tross nærhet til Molde. Fergeforbindelsen mellom Åndalsnes og Molde kan være med på å skape en barriere for å reise dit å handle for de som bor på Åndalsnes. Evenes har tettere forbindelse med Harstad og Narvik som gjør konkurransen om befolkningen i regionen større. Åndalsnes er likevel et eksempel på en by som har klart å utnytte mulighetene de har, samt skape synergier av dette, for å skape bærekraftige handelssteder i kommunen.

8.1.2 Bardufoss

Bardufoss er et handelssentrum i Målselv kommune. Målselv har et samlet innbyggertall på 6 830. I Bardufoss ligger Bardufoss lufthavn som betjener Midt-Tromsregionen. Mange av de som bor i Bardufoss er tilknyttet Forsvaret da det er to store militærleirer her som er en del av Hæren, noe som gjør Bardufoss til en viktig arbeidsplass i kommunen. Handelssentrum i Bardufoss, Andselv består blant annet av matbutikker, sportsbutikk, serveringssteder og utested/bar. I tillegg er det pizzarestauranter og bensinstasjon. I Bardufoss finner man næringsvirksomhet som dekker den viktigste handelen, men for å oppsøke andre tilbud og mer urbant byliv vil mange ta turen til Tromsø.

Det er registrert 44 virksomheter innenfor dagligvare og utvalgsvarer med gatepoststed i Bardufoss hvor 13 av disse er registrert som enkeltmannsforetak.

Tabell 8-3: Detaljevarehandel i Bardufoss (Kilde: geodataonline.no)

Bardufoss	Dagligvarer	Utvalgsvarer
Antall virksomheter	9	33
Antall virksomheter med ansatte	4	18

Det er registrert 14 virksomheter innenfor servering og bar med gatepoststed i Bardufoss hvor 3 av disse er registrert som enkeltmannsforetak.

Tabell 8-4: Servering og barer i Bardufoss (Kilde: geodataonline.no)

Bardufoss	Servering	Bar
Antall virksomheter	12	2
Antall virksomheter med ansatte	7	1

Avstanden mellom Tromsø og Bardufoss er på to timers kjøretur, noe som gjør at det er svært få som pendler denne strekningen. Dette bidrar til at mange som jobber i lavere stillinger som sersjant og dermed ikke har lang nok tid i Forsvaret for å få pendlerstatus bor i Bardufoss. Dette kan være et annet scenario for bosettingsmønsteret i Evenes. Avstanden fra Harstad til Evenes er ca. 40 minutter

i bil, noe som er en overkommelig pendleravstand for mange. Når flybasen skal tas i bruk i 2021-2022 vil Hålogalandsbrua være åpnet slik at det er tilnærmet lik reisetid til Narvik som til Harstad.

8.1.3 Andenes i Andøy kommune

Andenes er handelssentrum i Andøya kommune. Tettstedet har rundt 2 700 innbyggere og ligger på nordenden av Andøya. Andenes har et utvalg av utvalgsvarer og dagligvarer som er med å danne et hyggelig og fungerende sentrumsområde. Avstandene og værforholdene bidrar dog til at bil er foretrukket transportform også internt i sentrumsområdet. Med godt over en times kjøring til nærmeste større handelssted, Sortland, så har tettstedet fått til å ha et relativt bredt utvalg av varer på tross av et beskjedent markedsgrunnlag. Med unntak av dagligvarekjedene, så er det ingen større kjeder representert. Butikkene har et variert vareutvalg, og betegnes av lokalbefolkningen som relativt godt. I tettstedet er det flere klesbutikker i tillegg til sportsforretninger, bokhandel, møbelbutikk og kiosker. Andenes har

Tabell 8-5: Dagligvare- og detaljvarehandel i Andenes (Kilde: geodataonline.no)

Andenes	Dagligvarer	Utvalgsvarer
Antall virksomheter	9	18
Antall virksomheter med ansatte	7	14

Av servering- og barvirksomhet er det også et godt tilbud til innbyggerne med ulike serveringssteder og tilhørende bar/pub. Antall virksomheter er høyt befolkningsgrunnlaget tatt i betraktning, men noe av dette må tilskrives turismen. Det er både gode restauranter og enklere serveringssteder i tillegg til 2 puber/barer.

Tabell 8-6: Serversteder og barer i Andenes (Kilde: geodataonline.no)

Andenes	Servering	Bar
Antall virksomheter	11	3
Antall virksomheter med ansatte	7	2

Noe av årsaken til det brede tilbudet på Andenes må trolig tilskrives at det er langt til nærliggende handelssteder, men også at befolkningen som bor der faktisk benytter seg av det tilbudet som finnes lokalt. Det skal allikevel bemerkes at det også i Andenes er tomme forretningslokaler i sentrum.

8.2 Gap-analyse for Evenes kommune

8.2.1 Dagligvare

Kort sikt:

Av Tabell 7-4 ser vi at på kort sikt vil den økte befolkningen i Evenes til sammen ha et forbruk av dagligvarer på 25,3 millioner kroner. Den aller største delen av disse varene kjøpes i dagligvareforretninger.

Dekningsgradanalysen i avsnitt 6.2 viser at Evenes har en dekningsgrad av dagligvarer på 75. Gitt at denne dekningsgraden opprettholdes viser våre beregninger at omsetningen av dagligvarer i Evenes øker med ca. 19 millioner kroner med den nye tilflyttermassen. Dette er nok omsetning til å etablere nok en liten nærhandelsbutikk i kommunen, men trolig vil det være en bedre idé om dette utvidede kundegrunnlaget brukes til å utvide en av de eksisterende butikkene til en fullsortiments dagligvarebutikk som en Coop Prix, Kiwi, Rema 1000 eller eventuelt en større Bunnpris en den som ligger i Bogen i dag. Basert på de erfaringene prosjektgruppa sitter på, skulle det med en slik forventet omsetning være muligheter for det.

Dette vil igjen trolig medføre at en del av de som i dag kjører til Evenskjer eller Bjerkvik for å handle i større dagligvareforretninger heller velger å gjøre dagligvarehandelen sin i egen kommune. Følgelig vil dette kunne føre til at dekningsgraden øker ytterligere fra dagens 75. Gitt en dekningsgrad på 100 vil total omsetning i kommunen være 68,8 millioner kroner.

En etablering av en større dagligvarebutikk vil påvirke konkurranseforholdet i kommunen. Så lenge de to butikkene ligger i hvert sitt tettsted vil det trolig være kundegrunnlag for at begge skal kunne bestå; uavhengig av i hvilken av de to bygdene den større butikken plasseres.

I eksemplene i 9.1 Sammenlignbare kommuner/tettsteder ser vi at de kommunene vi sammenligner med har et langt bedre utvalg i dagligvarebutikker selv om antall innbyggere bare er noe høyere.

På lang sikt:

Tabell 7-5 viser at på lang sikt vil befolkningen som flytter til Evenes ha et forbruk på 51,5 millioner kroner. Med en dekningsgrad på 75 vil dette øke omsetningen til dagligvarer med 38,6 millioner. Dette i seg selv er nok omsetning til å forsvare åpning av en mer velassortert dagligvarebutikk i kommunen. Og særlig med tanke på at dekningsgraden trolig øker hvis vareutvalget i kommunen blir bedre.

8.2.2 Utvalgsvarer

Kort sikt

Gitt forbruksmønster for den nye tilflyttermassen er det beregnet at samlet nytt forbruk for klær og skotøy, møbler og helsepleie vil være 21,5 millioner. Disse varene går under varegruppen utvalgsvarer. Som vist tidligere i analysen ligger dekningsgraden for utvalgsvarer i Evenes på null hvilket innebærer at det ikke finnes butikker utover dagligvare. I tillegg til dette beregnede økte forbruket, er det et forbruk etter disse varene også i dagens situasjon. Gjennomsnittlig forbruk per innbygger i det definerte handelsområdet er rundt 29 800 kroner for utvalgsvarer. Merk at dette innebærer langt flere varekategorier enn klær og sko, møbler og helsepleie. I og med at det ikke er noe tilbud for slike varer i Evenes betyr det at innbyggerne i Evenes i dag handler slike varer i andre kommuner.

Spesielt kan det være aktuelt med et apotek og en blomsterbutikk ettersom dette er typen handelsvirksomheter som tradisjonelt kun krever et relativt lite markedsgrunnlag for å kunne forsvare en etablering. Det er også et alternativ å etablere virksomheter med begrenset åpningstid som for eksempel et serveringssted eller sportsbutikk som er åpen noen dager i uken.

For å dra en parallell til Bardufoss er det blant annet en blomsterbutikk og en sportsbutikk, og kjører man 5 km videre til Andslimoen kommer man også til et apotek. Dette kan danne et bilde av handel som også kan etableres i Evenes.

I denne forbindelse kan det nevnes at det ofte også er plass til en frisør også med et slikt kundegrunnlag som det er forespeilet i dette scenarioet. Dette ser vi av datagrunnlaget at det allerede er på plass i Evenes, men det nevnes allikevel ettersom den ikke ser ut til å være samlokalisert med øvrige virksomheter.

Lang sikt

Gitt forbruksmønster for den nye tilflyttermassen er det beregnet at samlet nytt forbruk for klær og skotøy, møbler og helsepleie vil være 39 millioner. Det er nok ikke sannsynlig at Evenes kan få en dekningsgrad på 100 da Harstad og Narvik vil kunne tilby et bedre utvalg innenfor disse kategoriene og ligger relativt nærme Evenes. På lengre sikt er det også godt mulig at det kan etableres en sportsforretning ettersom disse nå i stor grad tilbyr både klær og sportsutstyr. Men sportsbutikker etableres stort sett bare på steder med et øvrig handelstilbud, så det er nødvendig med samlokalisering av det eksisterende tilbudet for at dette skal kunne bli økonomisk forsvarlig.

Øvrige servicetilbud som lege og tannlege, og sannsynligvis også en neglesalong kan samlokaliseres med handelstilbudet og dermed skape en klynge av virksomheter. Dette pleier å skape en positiv spiral for handelen.

8.2.3 Servering og barvirksomhet

Kort sikt

Beregningene av økt forbruk i Evenes gitt tilflyttermassen og forbrukstall fra SSB viser et økt forbruk på 5,6 millioner kroner innen kategorien restaurant og hotellvirksomhet som er en del av varegruppen servering gitt en dekningsgrad på 100. Hotellvirksomhet inngår ikke i denne varegruppen, noe som kan bidra til at tallet er overdimensjonert.

I Evenes er dekningsgraden for servering 51. Denne dekningsgraden er i realiteten langt lavere da det registrerte serveringstilbudet er på innsiden av sikkerhetssjekken på flyplassen. Dette betyr at serveringstilbudet i kommunen i praksis begrenser seg til bensinstasjonene. Som nevnt tidligere er ikke serveringstilbudet på bensinstasjonene inkludert i datagrunnlaget da de er registrert under en annen nace-kode. Dette gjør at dekningsgraden for servering på Evenes er veldig usikker.

Forbruket på 5,6 millioner kroner knyttet til restaurant og hotellvirksomhet kan også tenkes å inkludere forbruk knyttet til pubvirksomhet. Økningen i forbruket innenfor servering og barvirksomhet vil ikke kunne bli brukt i Evenes kommune da det ikke er særlig tilbud her. I tillegg til et økende forbruk knyttet til tilflyttermassen, er det et forbruk i dagens situasjon også. Det er viktig å ikke kun se på økningen i forbruket isolert sett når markedsgrunnlaget vurderes, men inkludere dagens etterspørsel som ikke møtes av et tilsvarende tilbud.

I Evenes er dekningsgraden barvirksomhet null, noe som indikerer at innbyggere drar andre steder for å oppsøke dette tilbudet. Det er sannsynlig å tro at innbyggerne i Evenes har et lavere konsum av denne typen varer enn landsgjennomsnittet med tanke på at tilbudet i dag er svært lite.

En tilflyttermasse på 300 menige vil sannsynligvis danne et markedsgrunnlag for barvirksomhet i kommunen. I Bardufoss er puben Svingen et naturlig samlingssted for soldatene i helgene. Tall fra Bisnode viser at Heggelia Gruppen AS som Svingen er registrert under hadde sum inntekter på rundt 1,4 millioner kroner. I Forsvaret er det klare skiller mellom menige og befal, og følgelig holder befalet seg til befalsmessa fremfor en lokal pub. Kundegruppen på den lokale puben vil kunne bestå av både menige og sivile innbyggere slik som det gjør på Svingen.

Lang sikt

Beregningene av økt forbruk i Evenes gitt tilflyttermassen og forbrukstall fra SSB viser et økt forbruk på 10,2 millioner kroner innen kategorien restaurant og hotellvirksomhet som er en del av varegruppen servering. Det er uvisst hvor mye hotelldrift utgjør av denne summen. I og med at det ikke er noe særlig tilbud i Evenes innenfor servering og barvirksomhet kan Evenes øke omsetningen ved å etablere et bedre tilbud her og oppnå en bedre dekningsgrad. Et serveringssted og/eller en bar i Evenes kunne bidra til et naturlig samlingspunkt for de sivile og de militære. Ved å ha et sosialt samlingspunkt kan beboere knytte nye bekjentskaper noe som kan være viktig for trivsel og felleskap. Stor grad av trivsel vil igjen føre til at færre ønsker å pendle.

9 Handel som bærekraftig sentrumsutvikler

I planprogrammet til Nordland fylkeskommune er det mest fokus på utviklingen av de 10 byene² i fylket. Tettstedene er ikke omtalt i noen særlig grad, og dette gjør det vanskelig å si noe om planen for utviklingen i disse områdene. I planprogrammet blir det vist til at byene og deres omland inngår i gjensidige avhengighetsforhold, og at det må være et godt fungerende samarbeid mellom regionsenteret og omegnskommunene for å få til økt vekstkraft, attraktivitet og god planlegging for regionforstørring. Regionsentrene må kunne tilby relevante offentlige og private tjenester som etterspørres av befolkning og næringsliv i regionen. By- og omlandsperspektivet vil derfor være et gjennomgående tema i planarbeidet (Fylkeskommune, 2017).

I dette kapittelet vil det bli gjort rede for faktorer som kan bidra til å skape et sentrum i Evenes kommune, samt hvilke faktorer som ligger til hinder for at dette kan skje.

9.1 Reguleringsformål for tiltaksområde

Den betydelige økningen i antall bosatte i Evenes kommune, samt økning i passasjertrafikk på den sivile flyplassen vil følgelig generere høyere etterspørsel etter varer og tjenester. Evenes kommune ønsker en analyse av hva den økte aktiviteten kan generere av ny handel og tjenesteproduksjon.

Målet for denne utredningen om Evenes er å kartlegge hva som trengs å etablere av handel for å møte den økende etterspørselen som vil følge med etableringen av ny kampflybase. I tillegg er det ønskelig fra kommunens side at tilflyttere ønsker å bosette seg i nærområdet fremfor å pendle.

Pr i dag er handelstilbudet i kommunen svært begrenset, men det er godt med ledige arealer til å eventuelt foreta etableringer. Under befaringen som ble foretatt i forbindelse med oppstartsmøtet til denne analysen ble det vist til ledige arealer rett ved siden av flyplassen samt lokaler som står tomme både i Bogen og på Liland. Kommunen bør etterstrebe å skape et slags sentrum hvor kommunens handel er samlokalisert, gjerne også med serveringstilbud samt servicetilbud som

² Bodø, Fausa, Mo i Rana, Mosjøen, Sandnessjøen, Brønnøysund, Leknes, Svolvær, Sortland og Narvik.

frisør/neglesalong osv. Et attraktivt handelsområde har i seg selv en tiltrekningskraft, og vil kunne generere ytterligere handel.

9.2 Reiseavstand langs vei til overordnet og sidestilte sentrumsområder

Evenes ligger langs E10 nord-vest for Narvik og sør for Harstad. I dag er det ikke noe særlig handel på Evenes utenom dagligvarer, og da i form av salg fra bensinstasjonene. Reelt sett er det mest nærliggende handelsstedet i dag Harstad. Når Hålogalandsbrua satser på å åpne mot slutten av 2018, vil avstanden til Narvik bli tilnærmet lik. Men er foreløpig er det rapportert at denne utbyggingen er noe forsinket. Når denne åpner vil det redusere reisetiden fra Evenes til Narvik med 15-20 minutter. For dagligvarehandel har Evenes to mindre nærbutikker. For større dagligvarehandel vil Evenskjer være det mest nærliggende handelsstedet, etterfulgt av Bjerkvik. Både Bjerkvik og Evenskjer har dagligvarebutikker med et bredere vareutvalg. Hva som er nærmest av Bjerkvik og Evenskjer avhenger av hvor i Evenes kommune man er bosatt.

Når det kommer til avstand fra Evenes flyplass er Bjerkvik 41 km unna og 33 minutter å kjøre, og Evenskjer ligger 20 km unna og 17 minutter å kjøre. Av nærliggende byer med et større handelstilbud er Harstad 43,6 km unna og tar 40 minutter å kjøre, mens Narvik er 74,7 km unna og tar 1 time og 6 minutter å kjøre (kilde: Google.maps). Også her vil kjøretiden til Narvik vil reduseres betydelig når Hålogalandsbrua åpnes.

Bodø er fylkets hovedsenter/fylkeshovedstad og regnes også som ett av de 10 regionsentrene. Øvrige er Narvik, Sortland, Svolvær, Leknes, Fauske, Mo i Rana, Mosjøen, Sandnessjøen og Brønnøysund (Nordland fylkeskommune, 2016). Evenes er en kommune med kategorien små eller ingen sentra (Juvkam, 2013). Spesialrådgiver innenfor by- og regionspolitikk for Nordland har informert prosjektet om at fylkeskommunen har ikke noe oversikt over sentre mindre enn regionsentre.

Harstad er per i dag den nærmeste byen og en by med mye handel. Her er det godt utvalg av utvalgsvarer og dagligvarer, samt restauranter og barvirksomhet. Evenes opplever en handelslekkasje til Harstad innenfor alle varegrupper.

9.3 Trafikk og transport

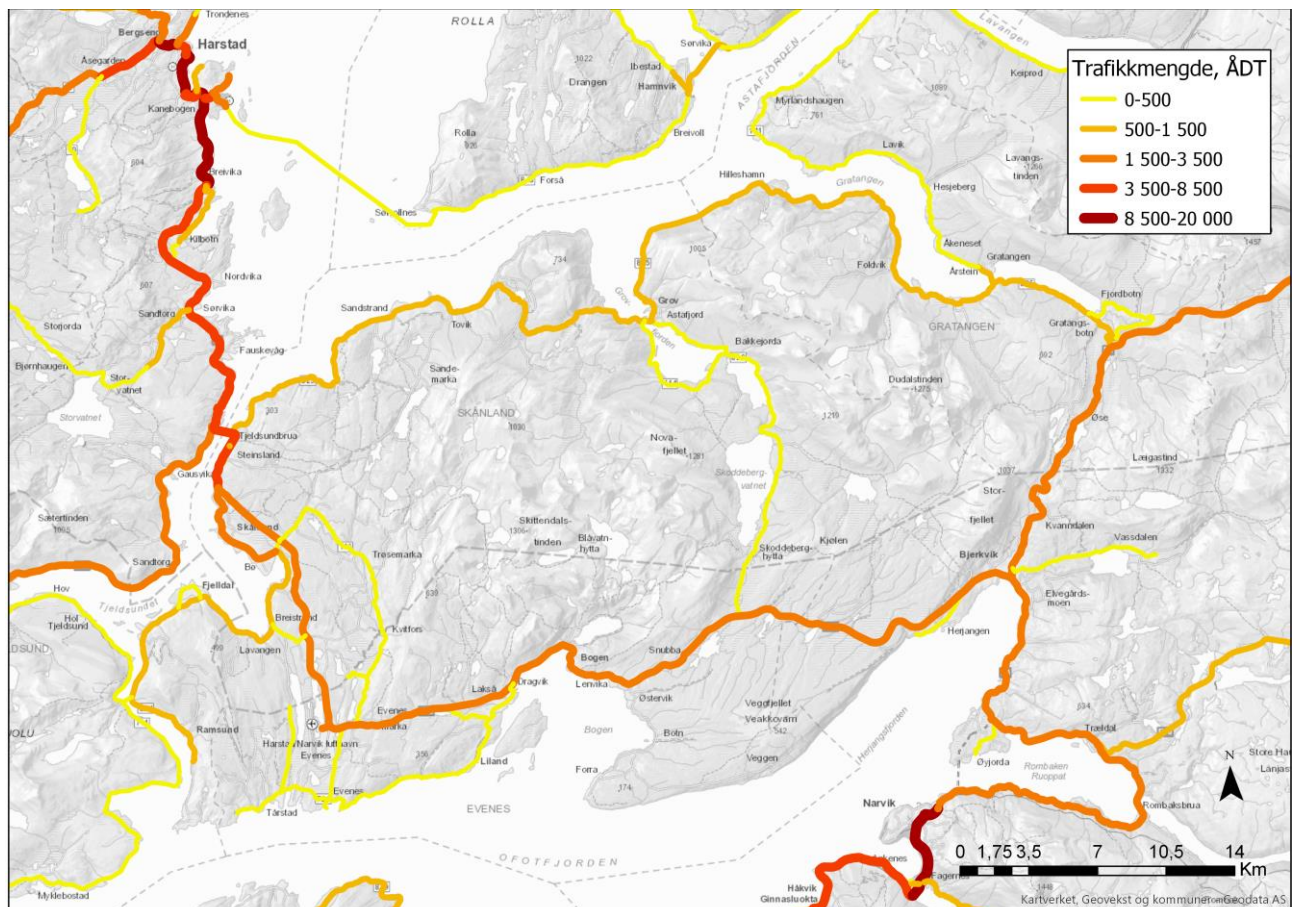
Det er ingen offentlig kollektivtransport fra Evenes til de nærliggende handelsstedene utover skoleskyss eller flybusser. Skoleskyss for elever på videregående skole til Narvik begrenser seg til én buss hver morgen med tilhørende retur etter skoleslutt. Det er også busstilbud i form av flybussen som kommer til flyplassen fra både Sortland, Harstad og Narvik, men disse rutene følger flyavgangene og kjører bare til flyplassen.

Evenes ligger i innfartsåren fra innlandet til Lofoten og Vesterålen. Trafikkmengden er trolig høyere på sommeren enn vinteren grunnet turisme. Det har vært en økning i antall turister til Nord-Norge fra 2015-2017, hvor det er en betydelig flere i juni, juli og august i forhold til resten av året (Innovasjon Norge, 2017).

Etablering av flybasen vil også skape ytterligere press på veinettet ettersom mengden transport mellom de militære basene i regionen vil øke. Pr i dag deles veibanen av både bilister, syklistene og gående, og en økt mengde tungtransport vil kunne skape utfordringer særlig for de myke trafikantene.

Kart 9-1 viser trafikkmengden gitt ved gjennomsnittlig antall passeringer pr døgn (ÅDT) i handelsomlandet.

Kart 9-1: Oversikt over ÅDT i handelsområdet.

Kartet viser at hovedmengden av trafikken i handelsområdet foregår fra Fauskevåg til Harstad.

Kartet viser også at det er relativt høy ÅDT gjennom Evenes fra Bjerkvik og videre ut mot Lofoten og til Harstad. Evenes flyplass har høy omløpshastighet på leiebiler noe som indikerer at mange flyr til Evenes for så å dra videre til for eksempel Lofoten, Vesterålen og omkringliggende områder. Noe av årsaken til dette er at flyrutene til Evenes betjenes av større fly med relativt rimelige priser, så heller enn å fly helt frem velger mange å fly til Evenes og ta seg til mål med leiebil.

Det er vedtatt reguleringsplan for parsell 16 og 17 av E10 Hålogalandsveien gjennom Evenes kommune. Dette innebærer to tunneler: en vest fra Bogen til Dragvik og en øst fra Bogen og til Lenvik. Det er derimot ikke vedtatt når utbygging av disse parsellene skal starte, og det kan tidligst bli avklart når neste rullering av Nasjonal transportplan behandles i Stortinget i 2021. (Kilde: Statens vegvesen.)

9.4 Miljøutfordringer

Vedtaket medfører en betydelig økning av Forsvarets aktivitet på Evenes flystasjon. Estimater fra Forsvaret er at det vil bli en økt bemanning med ca. 500 ansatte og 300 vernepliktige. Forsvaret planlegger totalt for en dimensjon på ca. 1000 personer inkludert familie som følger med ansatte. I og med at det ikke er noe utbygd kollektivsystem i dag, vil dette mest sannsynlig føre til en stor økning i bilparken og dermed en økning i trafikkmengden.

En stor miljøutfordring er økning i flytrafikk knyttet til pendling av militære ansatte. I følge forsker Borgar Aamaas ved CICERO senter for klimaforskning er utslipp CO₂ per person som flyr Oslo-

London, en avstand på 1 150 km 240 kg CO₂ én vei. Avstanden mellom Oslo og Evenes er ca 1 400 km (Lånkan, 2015).

Avinor forventer en vekst i passasjertrafikken på 33 % fram til 2030. Dette vil påvirke beboere rundt flyplassen. Det er likevel ikke rundt flyplassen majoriteten i Evenes kommune bor, dette er i Liland og Bogen.

Når det kommer til økning i biltrafikk, vil det være gunstig om det kom et bredere handelstilbud i Evenes kommune. I dag kjører innbyggerne i kommunen til nabokommunene for å handle dagligvarer og til Harstad, eller til dels også Narvik, for å handle utvalgsvarer. Hvis mer av dette tilbudet fantes lokalt, ville det redusere biltrafikken. Men bosetningen i Evenes er så spredt at det er rimelige å anta at langt de fleste reiser til butikken med bil. Det er ikke overveiende sannsynlig at store deler av kundemassen til butikkene i Evenes går eller sykler.

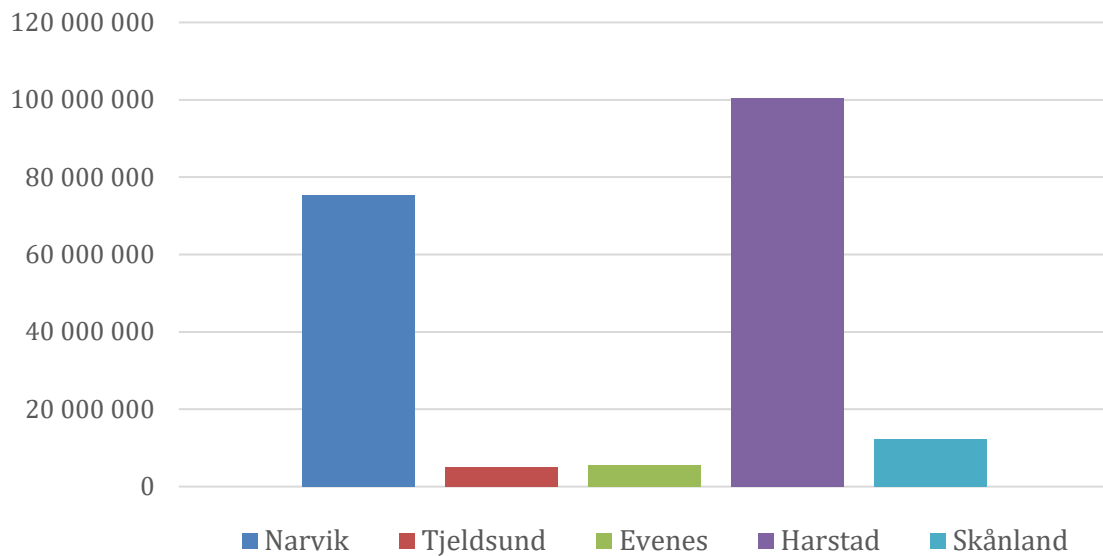
9.5 Netthandel

Figur 9-1 viser estimert omsetning for netthandel³ i de aktuelle kommunene for det definerte handelsområdet. Disse tallene er beregnet med utgangspunkt i all internetthandel i Norske nettbutikker (basert på nace-kode). De norske nettbutikkens samlede omsetning deles på antall innbyggere i Norge for å få gjennomsnittlig netthandel per nordmann per år. Ved å multiplisere dette beløpet med antall innbyggere i de aktuelle kommunene beregnes den samlede etterspørselen i disse kommunene som går til netthandel. Netthandel fører normalt sett til lavere omsetning lokalt i kommunene. De største norske nettbutikkene, slik som Komplet.no, står for en svært stor andel av den samlede omsetningen i norske nettbutikker. Av utenlandske nettbutikker er Zalando den største (Ehandel, 2015).

³Nacekode 47.91: Postordrehandel og handel via internett er brukt i denne analysen. Kunden bestiller via brev, telefon eller Internett (normalt via Websider). Varene hentes enten direkte på Internett eller leveres fysisk til kunden.

Inkluderer: detaljhandel med alle varetyper via postordre eller via Internett. Omfatter også direkte salg via TV, radio og telefon og auksjonshandel på Internett. **Ekskluderer:** Detaljhandel med motorvogner, reservedeler og utstyr til motorvogner via Internett grupperes under hhv.: 45.1 Handel med motorvogner, unntatt motorsykler og: 45.3 Handel med deler og utstyr til motorvogner, unntatt motorsykler. Detaljhandel med motorsykler, reservedeler og utstyr til motorsykler via Internett grupperes under: 45.402 Detaljhandel med motorsykler, deler og utstyr

Figur 9-1: Omsetning i netthandel for de aktuelle kommunene innenfor handelsområdet.

Netthandelstallene for de aktuelle kommunene er usikre av flere årsaker. Selv om størsteparten av omsetningen fra netthandel er i norske nettbutikker så handles en del av netthandelen også i utenlandske nettbutikker (Ehandel, 2015). De beregnede tallene fra avsnittet over er således trolig noe mindre enn den reelle netthandelen.

En undersøkelse fra Posten i 2015 viser at personer som bor i større byer handler mer på nett enn de som bor i bygdene. Rundt 25 % av de som bor i byene sier at de handler flere ganger i måneden på nett, mens tilsvarende tall på landet er 14 % (Posten Norge, 2015). Dette stemmer godt overens med data fra de aktuelle kommunene i denne analysen. Dette kan skyldes at post i butikk er mer utbredt i byene og sentrale strøk enn på bygda, noe som gjør det lettere å hente varer handlet på nett. Dette taler for at netthandelen på bygda er noe mindre enn estimert.

Det er ikke eget postkontor på Evenes, men det er PostiButikk på Bunnpris-butikken i Bogen. Reiseavstandene i hele kommunen er relativt små, så dette indikerer at det muligens er mer netthandel i Evenes enn i bygdekommuner for øvrig. Men vi har ikke tallgrunnlag for å trekke denne konklusjonen.

Tabell 9-1: Oversikt over samlet omsetning for utvalgsvarer og netthandel i handelsområdet.

Samlet omsetning	Samlet omsetning netthandel	Netthandel i prosent av total samlet omsetning
4 312 725 146	198 742 728,8	4,61 %

Tabell 9-1 viser netthandel i prosent av omsetningen av utvalgsvarer for de aktuelle kommunene i handelsområdet. Vi ser på de aktuelle kommunene samlet da det er store forskjeller i handel blant disse kommunene. Harstad og Narvik har store handelsområder, mens i Evenes er det mer lokal handel. I tillegg er det trolig mer netthandel rundt byene enn i Evenes.

Av tabellen ser vi at netthandel står for rundt 5 %, noe som er under det nivået som er estimert i malen for handelsanalyse i Hordaland der den ligger på 10-15 %. For denne analysen reduseres derfor etterspørselen i handelsområdet med 5 % (Statistisk Sentralbyrå, 2018).

10 Konklusjon

Økningen i innbyggere i Evenes kommune som følger av plassering av kampflybasen, vil potensielt ha stor innvirkning på kommunens handelsomsetning og muligheter for utbygging. Realistisk sett er det ikke markedsgrunnlag for et bredt utvalg innenfor varegruppen utvalgsvarer da en stor andel trolig vil legge denne handelen til de nærliggende byene; Harstad og Narvik. Når det gjelder dagligvarer ligger det et potensiale, hvor det antatte forbruket vil øke betraktelig. Ved å etablere en mer velassortert dagligvareforretning vil dette kunne føre til at Evenes får en høyere dekningsgrad enn dagens situasjon. Dette følger av at kommunens innbyggere legger handelen til denne forretningen fremfor å reise til andre kommuner i handelsområdet. En større dagligvareforretning vil også etterspørre mer arbeidskraft som potensielt vil føre til at flere mennesker med inntekt bosetter seg i Evenes som igjen øker etterspørselen osv.

Sysselsettingseffektene avhenger av hvor mye av konsumet som legges igjen utenfor Evenes. Ved en høy dekningsgrad og 20 % legges igjen utenfor Evenes, vil dette på kort sikt kunne generere 70 nye arbeidsplasser. Sysselsettingseffekten vil avhenge av i hvilken grad lokalt næringsliv evner å møte ny etterspørsel etter konsumvarer- og tjenester. En økning i konsum på eksempelvis på 60 % beregnes å medføre et behov på 52 sysselsatte i lokalt næringsliv ifølge modellen.

Det er vanskelig å si noe konkret om markedsgrunnlaget for etablering av servering og barvirksomhet i Evenes. I dag er dekningsgraden 0, men dette kommer delvis av at dagens servering skjer på en bensinstasjon og innenfor sikkerhetsområdet på flyplassen, og dermed ikke kommer frem i datagrunnlaget. Det kan likevel argumenteres for at en lokal bar/serveringssted i nærheten av militærleiren vil kunne tiltrekke seg mange menige soldater, spesielt i helgene.

11 Referanser

- Ehandel. (2015). Hentet fra <https://no.ehandel.com/artikler/norges-10-storste-nettbutikker/380694>
- Ehandel. (2015, April 8). *Netthandelsrapport: Norges 10 største nettbutikker*. Hentet fra <https://no.ehandel.com/artikler/norges-10-storste-nettbutikker/380694>
- Forsvarsbygg. (2018). *PLANPROGRAM EVENES FLYSTASJON og HARSTAD/NARVIK LUFTHAVN*.
- Fylkeskommune, N. (2017). *Regional plan for by- og regionsenterpolitikk 2017-2025*.
- Hordaland Fylkeskommune. (2016). *Regional plan for attraktive senter i Hordaland - senterstruktur, tenester og handel*. Bergen: Hordaland Fylkeskommune.
- Innovasjon Norge. (2017). *Nøkkeltall for norsk turisme 2017*. Hentet fra https://res.cloudinary.com/simpleview/image/upload/v1/clients/norway/N_kkeltall_for_norsk_turisme_enkeltsider_NY_VERSION_2017_5cb226fe-05b7-4e3c-87c7-56003cf87eff.pdf
- Juvkam, F. G. (2013). *Inndelinger i senterstruktur, sentralitet og BA-regioner*. NIBR: Norsk institutt for by- og regionforskning. Hentet fra <http://www.hioa.no/extension/hioa/design/hioa/images/nibr/files/filer/2013-1.pdf>
- Lånkan, K. B. (2015). *Dagsavisen*. Hentet fra <https://www.dagsavisen.no/innenriks/sa-mye-forurensere-flyturene-dine-1.434165>
- Nordland fylkeskommune. (2016). *Regional plan for by- og regionsenterpolitikk 2017-2025*.
- Posten Norge. (2015, Juni). *Mindre netthandel på bygda*. Hentet fra <https://www.postennorge.no/presse/arkiv/mindre-netthandel-pa-bygda>
- SSB. (2013). *Forbruksundersøkelsen, 2012*. Hentet fra <https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/statistikker/fbu/aar/2013-12-17>
- SSB. (2017). *Husholdningstyper*. Hentet fra <https://www.ssb.no/statbank/table/06070/>
- SSB. (2017). *Supply and Use and Input-Output tables (ESA Questionnaire 1850)*. Hentet fra https://www.ssb.no/en/nasjonalregnskap-og-konjunkturer/tables/supply-and-use-and-input-output#published_23_August_2018
- SSB. (2018). Hentet fra Lønn, alle ansatte: <https://www.ssb.no/statbank/table/11419/>
- Statistisk Sentralbyrå. (2018). SSB. Hentet fra [ssb.bo: https://www.ssb.no/statbank/table/04776/](https://www.ssb.no/statbank/table/04776/)

12 Vedlegg

12.1 Vedlegg 1

Aggregert konsumgruppering	Detaljert konsumgruppering
Matvarer og alkoholfrie drikkevarer	Matvarer
	Alkoholfrie drikkevarer
Alkoholrikker og tobakk mv.	Alkoholrikker
	Tobakk og narkotika
Klær og skotøy	Klær
	Skotøy
Bolig lys og brensel	Husleie (leietakere)
	Beregnet husleie (selveiere)
	Mindre reparasjoner i bolig
	Andre varer og tjenester tilknyttet bolig (VAR mv.)
	Elektrisitet og brensel
Møbler og husholdningsartikler mv.	Møbler, tepper mv.
	Boligtekstiler
	Husholdningsapparater
	Kjøkkenutstyr, glass, dekketøy mv.
	Verktøy og utstyr for hus og hage
	Rengjøring og ettersyn i bolig
Helsepleie	Legemidler, helseartikler, briller mv.
	Helsetjenester utenom institusjon
	Sykehustjenester
Transport	Kjøp av egne transportmidler
	Drift og vedlikehold av transportmidler
	Transporttjenester
Post- og teletjenester	Posttjenester
	Teleutstyr
	Teletjenester
Kultur og fritid	Audiovisuelt utstyr
	Andre varer, kultur og fritid
	Annet utstyr, fritid og hage
	Tjenester, kultur og fritid
	Aviser, bøker og skrivemateriell
	Pakketurer
Utdanning	Før- og grunnskoleutdanning
	Videregående utdanning
	Voksenopplæring og annen utdanning ellers
	Høyere utdanning
Overnattings- og serveringstjenester	Restauranttjenester
	Hotelltjenester

Andre varer og tjenester	Personlig pleie
	Smykker, ur mv.
	Barnehage- og omsorgstjenester
	Forsikring
	Finansielle tjenester utenom forsikring
	Juridiske, forretningsmessige og andre personlige tjenester

12.2 Vedlegg 2

Input-output tabell 1850 (2015)

PRODUCTS CPA*64	PRODUCTS (CPA*64)	Forbrukskategorier	Lønnsandel av output
R10_12	Food products, beverages and tobacco products	01 Matvarer og alkoholfrie drikkevarer	0,13
R13_15	Textiles, wearing apparel and leather products	03 Klær og skotøy	0,25
R31_32	Furniture; other manufactured goods	05 Møbler og husholdningsartikler	0,31
RD	Electricity, gas, steam and air-conditioning	04 Bolig, lys og brensel	0,16
R49	Land transport services and transport services via pipelines	07 Transport	0,29
R53	Postal and courier services	08 Post og teletjenester	0,49
RI	Accommodation and food services	11 Restaurant- og hotelltjenester	0,36
R61	Telecommunications services	08 Post og teletjenester	0,16
RP	Education services	10 Utdanning	0,65
R86	Human health services	06 Helsepleie	0,59
R90_92	Creative, arts and entertainment services; library, archive, museum and other cultural services; gambling and betting services	09 Kultur og fritid	0,34

R93	Sporting services and amusement and recreation services	09 Kultur og fritid	0,26
R96	Other personal services	12 Andre varer og tjenester	0,33